

ГОДИНА II.

— 1872 Февруарій 1 —

КНИЖКА 9.

ИВАНЪ ГУСЪ

— 0 —

II

Въ това врѣме на папскый орѣстолъ сѣдѣше Іоаннъ XXIII, злодѣецъ на злодѣйцытъ. Гнусотинтъ на този челоуѣкъ не сж за исказаніе: ни единъ грѣхъ на свѣта не останжлъ не направенъ отъ тогози, койго управлявалъ съвѣстѣта на цѣль западъ въ онова врѣме.

Въ млади години Іоанъ правилъ разбойничество, а по сѣтинъ съ събранытъ съ този начинъ дари си купилъ едно мѣсто въ Римскый дворъ. Съ богатствата си той скоро достигнжлъ до кардиналскый чинъ и до повѣренъ на папата. И тогази живота му не е былъ по долеъ отъ напредъ: грабежытъ, неправдытъ той струвалъ се тѣй наедро и отъ сичко трѣсилъ ползж и удоволствіе. Распутствата му възмущавать и пай тихата съвѣсть.

Веднажъ градъ *Болонія* са възмутилъ срѣщу папата и послѣдній проводилъ Іоанна да исиита работата на мѣстото и да умири града. Достойный Іоаннъ испълнилъ тая служба на примиритель но такъвъ начинъ, какъвто исторіята рѣдко прѣдставлява. Той погубилъ толкози хора, колкото сж пужны да населятъ единъ голѣмъ градъ. Той наказвалъ спички, за да ограби сички.

Каго не са благодарилъ да играе въ папскый дворъ второстепенна роля, той отровилъ папата, своя благодѣтель, и съ помощта на парятъ заловилъ самъ неговото мѣсто.

На папскый прѣстолъ сж сѣдѣли много чудовища; нъ Иоаниъ може да надмине сичкытъ по нравственната си нищожность. Другытъ сж были злодѣйцы и *потасны* безбожници, когато Иоаниъ е былъ явенъ безбожникъ и това безбожничество той е проповѣдалъ открыто. Любовнино явленіе! Папата са е смѣялъ на догматытъ за безсмъртіето на душата, за вѣчното въздаяніе, а пъкъ свѣта го е ималъ за началникъ на вѣрата.

Въ папството си Иоаниъ обирялъ духовнытъ чинове на чистъ търговѣж; никому не са давалъ духовенъ чинъ по достоинство; който даде повече, той става достоинъ. Наистинѣ, този гнѣсенъ търгъ съкога е господарувалъ въ римскый дворъ, както и въ Фенеръ, нъ при Иоанна той е достигналъ до върха на наглостта.

Иоаниъ растлилъ повече отъ сто дѣвци, развратилъ множество жени и живѣлъ въ кръвосмѣшеніе съ братовата си жена.

Такъвъ е былъ чловѣка, комуто было назначено да поддържа вѣрата и благочестіето на католическыйтъ западъ, както и да служи за примѣръ отъ праведность на народытъ. При таква глава не може да бѣде добръ и тѣлото; за това отъ събѣдъ поченѣли да са чуватъ силны выкове за вселенскы съборъ и за прѣобразование на черковата.

Нуждытъ за прѣобразование были и отъ нагрѣдъ голѣмы; нъ сега вече стапали неминуемы. На папата не са щѣло да прави съборъ, нъ владѣтелитѣ и народытъ заявили таквози силно желаніе за тая работа, щото най послѣ са рѣшило да стане съборъ въ Швейцарскый градъ Констанцъ.

Съ стегнато сърдце са съгласилъ папата да стане съборъ. Въ Августа на 1414 год. събора са отворилъ съ пристигваніето на първый кардиналъ. Папата пристигналъ едвамъ въ Октомврія. Когато са издигналъ на Тиролскытъ планины и погледналъ на Костанцъ, той проговорилъ: *тука е клѣтка!* Сичкото духовенство излѣзло да го посрѣщне съ кощы и съ голѣмы почетъ. На прѣдъ му по-

сили причастіето, а коня му водили най първѣтъ чиновници на града. Съ папѣтъ наедно вървѣли и голѣмытъ съкровища, съ които той мислил да подкупува князіетъ и другытъ, за да не са придирва поведението му.

Въ това сжщото врѣме са опжтвалъ за събора и смиренный Гусъ, готовъ да наложи главѣтъ си за истинѣтъ. Католическытъ писатели искать да кажѣтъ, че Императора былъ причина да са повыка Гусъ на събора; но по достовѣрно е че духовенството е причина за това, защото Гусовото учение ги плашаше отъ много страны — и отъ къмъ открываніето на поведението имъ, и отъ къмъ отнеманіето на богатствата имъ. Много писма са проводихъ въ Прагъ и сичкытъ увѣрявахъ, че на събора сичко ще са разглежда съ прѣніе отъ Евангеліето. Гусъ повѣрвалъ и са готвилъ да иде на събора безъ съкакво прѣдпазваніе, ако и да му казвали, че тамъ не ще го оставятъ живъ. На Гуса было доста, дѣто императора са обѣщаль да му даде охранително писмо, което ще го запази отъ съко посегнуваніе. Това писмо наистинѣ му са дало, нъ вече когато пристигналъ въ Костанцъ. То гласяю така:

«Императоръ Сигизмундъ зема уважаемаго Яна Гуса подъ своето непосредственно покровителство. Слѣдователно сичкытъ подданны на Римскѣтъ Имперіѣ, духовны и свѣтскы отъ съко званіе, князеве, герцози, графове, бароны, военачалници, войны, управители, градоначалници, градове и села са приканватъ отъ Императора да го пріемать гостепріемно, да са обхождатъ съ него добръ, да спомагатъ за неговѣтъ безопасностъ въ цѣтя му, да го не задържатъ никѣдъ и да не му зематъ никаквы даждія, за него и за конетъ му, да му позволяватъ свободно да иде и да са върне.»

Види са въ изгнаніето си Гусъ е помыслювалъ, че отива на смъртъ, и за това въ едно писмо до пріятелитъ си прави завѣщаніе, което ще са прочете, когато са чуетъ, че е погубенъ. Охранителното писмо като не было му вручено прѣди да трѣгне, той вѣроятно е помыслилъ, че това е парочно, за да нѣма съ какво да са запази отъ наказаніе.

Когато го повыкали на съборъ, той былъ еще възпъ отъ Прагъ. Той са върналъ въ Прагъ и обявилъ, че е

готовъ да отговори на съкиго, който го обвинява въ ересь, стига само да са направи въ Прагъ единъ мѣстенъ Съборъ, за да послуша прѣираніята и да оцѣни доказателствата на двѣтъ страни. Никой обаче не са обадилъ на това обявление. Гусъ прави въззванія къмъ Царя и Царицѣтъ и са оправдава отъ обвиненіята въ еретичество. Духовенството гледало на сичко това твърдъ студено и никакъ не рачило да даде удовлетвореніе на Гусовытъ просбы. Само Инквизитора, вопрѣки съко чаяніе, далъ на Гуса оправдателно писмо, въ което са казвало, че Гусъ не е обвиняванъ въ еретичество и че въ неговытъ проповѣды нѣма нищо противно на Евангеліето и на вѣржіѣ. Гусъ са надѣялъ да са оправдае съ това свидѣтелство и показалъ нѣкаква невинна довѣрпенность къмъ мрътвѣтъ буквѣ. Като человекъ, той показва немощъ, когато са полага на таквыи прѣдпозливости. На 11 Октомвр. Гусъ тръгналъ на пътъ, като всиратилъ благодарително писмо до Императора, за неговото обещаніе да му даде охранително писмо и да го върне здравъ въ отечеството му.

Гусовото пътуваніе е било пълно съ торжества. Съ него отишли много рыцари, едно за да видятъ събора, друго за да запазватъ своя любезенъ учитель. Гусъ са боялъ да не бы въ Германія да му правятъ горчевини, по причинѣ на испяжданіето на Германцитѣ изъ Прагъ; нъ посръщили го съвсѣмъ друго. На съждѣ го приѣмали добръ и го увѣрявали въ приятелството си и священницитѣ и народа; на съждѣ ученытъ тичали да са разговарятъ съ него и сичкытъ увѣрявали, че не намиратъ въ неговытъ мнѣнія нищо кривовѣрно. Гусъ на съждѣ проповѣдалъ и инквдѣ не му поминѣли, че е отлъченъ и че му е запрѣтено да проповѣда. Той съкий день литургиявалъ и былъ твърдъ доволенъ отъ приѣма на Пѣмцытъ.

Палаційскъ иска да каже, че Гусъ са показва твърдъ дребничъвъ, като показва таквыи благодареніе отъ удобреніето на простонародіето. Това може и да е право; нъ кой нѣма своитѣ слабости, та и Гусъ да бжде свободенъ отъ тѣхъ? Огорчаванъ на отечеството си и отъ опѣзи, които му были напрѣдъ пріатели, той не могълъ да са покаже безчувственъ къмъ радушный приѣмъ на чу-

жденциѣ и да не са хвали съ това. За Гуса не може да е неприятно това, дѣто го слушали съ внимание и любовъ, колкото и да прѣскало латинското духовенство лъжы за него и да го е зачърняло по нѣтъ.

Когато приближилъ до Костанцъ, много любопытни излезли да го посрѣщатъ. На 3 Ноемвр. той влезълъ въ града и са настанилъ въ къщитѣ на единъ вдовинѣ близу при папскый дѣмъ. На другый день двѣмъ отъ другаритѣ — рыцары на Гуса излезли прѣдъ папѣтъ и му известили за пристигването на Гуса съ едно охранително писмо отъ Императора. Рыцаритѣ забѣливали, че писмото трѣба да са не нарушава по никакътъ начинъ. «Ако бѣше Гусъ убилъ смѣщъ мѣ братъ, казалъ папата, и тогава пакъ не быхъ дозвоилъ никому да му стори зло.» На 5 Ноемвр. прѣдали на Гуса охранителното писмо отъ Императора, който още не бѣше пристигналъ. До тогава отъ Гусовыѣ противници никой не бѣше пристигналъ; нъ сега захватили да са стичать на купища. Най голѣмъ оуразъ показвали къмъ Гуса Палечъ, Андрей Бродскый и нѣкой си Михаилъ, и тримата чехы. Щомъ пристигналъ въ Костанцъ, Михаилъ залѣпилъ на стѣнитѣ обявление, въ което наричалъ Гуса отлжченъ, упоренъ еретикъ, и приказвалъ за него много лъжы. Палечъ донесълъ Гусовыѣ съчиненія и сичкыѣ са заловили да коваѣтъ улыкы срѣщу Гуса. Тѣзи прѣтели не прѣставали да пушатъ сѣкавы приказкы и да правѣтъ различни неприятности на невинный проповѣдникъ. Единъ отъ другаритѣ му — рыцаре са застѣпилъ за него и са оплакалъ на папата. Нъ папата не искалъ да са мѣси и отговорилъ: «какво да ви правѣ, самыѣ ви съотечественники го укоряваѣтъ...»

Между това въпроса за Гуса са отворилъ въ събора. Нѣколко духовны са явили при Гуса и го увѣщавали да прѣемне съ любовъ и покорность онова, което рѣши събора. Нъ Гусъ като разумѣлъ, че не щѣтъ да го съждѣтъ явно и да търпѣтъ неговыѣ обясненія, отказалъ са отъ прѣдложеніе. Тогова Палечъ и Михаилъ прѣдставили на събора обвиненіята си срѣщу Гуса, нъ Гусъ твърдо са надѣвалъ на Сигизмундовыѣ думы и не щѣлъ да има работѣ съ събора, додѣто не стигне Императора. Додѣто вѣрмето са минавало така и са участвалъ Импера-

тора, папата спелъ афоризмото отъ Гуса и му позволилъ да ходи въ храмоветъ и изъ града. Тая милость послужила само за по голѣмо угорченіе на Гуса, защото противниците му почели да пущать за него по голѣмы клеветы и да приказватъ, ужъ че той побѣгнѣлъ отъ града прѣблеченъ. Въ дѣлата на събора са говори, че Гусъ не излазилъ отъ кѣщи на вѣнъ; нъ нѣкои историци не слушать това и до сега утвърждаватъ, че Гусъ наистинѣ бѣгалъ и че ужъ го върнѣли на силъ. До бѣганіе ли е било на Гуса, когато той ималъ толкова работа, — ималъ да са готви за отговоръ прѣдъ епископѣтъ богословы на католическый мѣръ? Освѣтъ тѣзи запитія, Гусъ е ималъ и друго дѣло въ това врѣме; той написалъ прочутото съчиненіе за причащеніето на мирниѣтъ отъ чашѣтъ, и го проводилъ въ Чехіѣ, дѣто то произвело силно дѣйствиѣ и накарадо нѣкои да съвършаватъ таинството на причащеніето подъ двата вида — подъ видъ на хлѣбъ и вино, а не само подъ видъ на хлѣбъ както е до сега у католическѣтъ черковѣ. Когато са научили, какво става въ Богеміѣ, неприятелитъ Гусовы еще повече въоръжили събора сръщу Гуса. На 28 Ноемвр. повикали Гуса прѣдъ папѣтъ и прѣдъ кардиналитъ да си каже вѣрѣтъ и мнѣніята. Рыцаритъ при Гуса разбрали, че работата не е чиста, и казали, че имъ е порѣчано отъ Императора да не допущать Гуса на събора, дѣто не стигне самъ императора. Самъ Гусъ отговорилъ, че е дошелъ да отговаря прѣдъ цѣлый съборъ, а не прѣдъ папѣтъ и прѣдъ кардиналитъ. « Нъ не са отричамъ да отговорѣмъ и прѣдъ папѣтъ, ако и да ма сполети нѣкое зло, » притурилъ той. Сѣдбата му въ сѣкый случай была рѣшена. Около кѣщѣтъ имало войскѣ, за да го земѣтъ на силъ, ако не сполучатъ съ хитрость. Гусъ благословилъ расплаканѣтъ кѣщовницѣ и отишълъ при кардиналитъ. Прѣдсѣдателя му казалъ, че чули много обвиненія за него и че го повикали да са увѣрѣтъ отъ неговитъ думы — выповать ли е, или не. Гусъ отговорилъ, че отъ еретичество са бѣи твърдѣ много и че е дошълъ на събора доброволно, за да покаже своето правовѣріе и да получи поправленіе, ако наистинѣ са намѣри заблуденъ.

Тогавъ единъ подкупецъ монѣхъ съ притѣрство на

простотѣ почева да го зивытва и подытва за различни обвиненія, които бѣхъ чулъ за Гуса. Най-напрѣдъ го питаша за Евхаристіята: върва ли Гусъ прѣсуществованіето, или не; послѣ му прѣдложили питаніе върху начина, по който са съединява божеството и човѣчеството въ Исуса Христа. Гусъ му казалъ, че напраздно са приструва да е простъ; простый монахъ ще съгласява думитъ съ ума си и не ще говори за работы, като тѣзи. Съединеніето на Божеството съ човѣчеството е иностасно, нераздѣлно, и свѣрхестественно, казалъ Гусъ. Монаха са оттеглилъ, а войнитъ казали на Гуса, че той монахъ бѣхъ единъ знаменитъ италианскы богословъ.

Подиръ пладиѣ кардиналитъ пакъ са събрали и на събраніето са явили Гусовыгъ противници и нѣкои отъ защитницитъ му. Стаишли горѣщи прѣспирания. Срѣдната страна съвѣтвала да пустятъ Гуса назадъ въ отечеството му, защото са бояла отъ публичнитъ испытванія и прѣспирания. Нѣ противницитъ му налегнали да са затвори. Когато послѣдното мнѣніе надвигло и рѣшеніето за затворъ излизало, противницитъ показали дѣвжъ радость и извикали: «Сега си въ рѣцѣтъ ни; не ще те пустимъ, додѣто не си отворимъ.» Рыцаръ Хлумъ са разсърдилъ за такъвзи производъ и отишълъ при папѣтъ да са оплаче. «Тѣй ли ми казуваше ты, свѣтѣйшій отче, прѣди нѣколко дни? Ты казуваше, че ако бы и сѣщій ти братъ...» — Монѣтъ братя сѣхъ тука, прѣкъсва папѣтъ, като показва на кардиналитъ. Послѣ зема Хлума на стражъ и са мѣчи да го успокои съ дѣжжъ. — Азъ склонихъ на заключеніето, само и само да имъ мѣ Гуса на своя грижа, казалъ папата. Истинната е, че папѣтъ не е смѣялъ да противорѣчи на кардиналитъ, за да не са развали съ тѣхъ. Хлумъ протестовалъ сръщу насиліето и писалъ на императора, който проводилъ заповѣдъ да са дустне затвореный, ако ще бы и съ силѣ. Нѣ сичко было напраздно: на царскѣтъ заповѣдъ не обръщали вниманіе.

Най-напрѣдъ Гуса държали подъ стражъ въ кѣщитъ на единъ черковникъ, въ на 6 Декемвр. го затворили въ единъ мѣнастырь, до Реннъ. въ единъ мѣкрѣ и студень тѣмницѣ, до самыгъ заходы. Въ това врѣме противницитъ му прѣдставили на папѣтъ Гусовыгъ вины и по-

искали да са почепе тяжбата. Той представили обвиненіята въ 8 члена, които сж:

1) Гусъ уча, че народа трѣба да са причащава подѣ двата вида;

2) Той казва, че, черковныѣ служители не могатъ да извършватъ таинствата и да призиватъ Божіиѣ благодать, когато са чамиратъ въ смъртенѣ грѣхъ;

3) Той утвърждава, че черковнѣ съ папѣ, кардиналы и епископы е измыслица;

4) Че черковата не трѣба да владѣе имущества;

5) Той отхвърга разликѣтъ между горнето и долнето духовенство, като казва, че тая разлика е измыслица на гордостѣтъ и на властолюбіето на по-горните;

6) Той прѣзира черковното отлученіе и не ще да знае папскѣтъ буллѣ;

7) Той казва, че утвржденіето на черковниците въ тѣхните службы не принадлежи само на Папѣтъ, нѣ може да са дава и отъ свѣтскѣтъ власть;

8) Той иска да каже, че който е посвятенъ веднажъ за діаконъ или за прѣзвитеръ, нему никой не може да отнеме правото да проповѣда.

Съ тѣзи обвиненія въ ржкѣ противниците были увѣрени въ осжженіето на Гуса; защото обвиненіята были съставени така щото да докачатъ значеніето и власть-тъ на католическото духовенство.

Срѣщу колада Сигизмудъ пристигналъ въ Костанцъ и поискалъ отъ Събора освобожденіето на Гуса. Императора налягалъ толкова повече, защото си мислялъ, колко ще са гнѣви братъ му Вячеславъ и колко ще са сѣрдѣтъ Чехитѣ; нѣ събора знаалъ неговѣтъ слабостъ и никакъ не бързалъ да испълни волѣтъ му. Отсетнѣ Сигизмудъ ся оправдавалъ съ това, че ужъ събора щѣлъ да ся разиде безъ нищо, ако да былъ налягалъ повече за Гуса, и за това го оставилъ; че това е лъжа, ний ще видимъ отъ самото поведеніе на Императора. Духовныѣ го увѣрили, че нѣма грѣхъ да си развали думѣтъ, която е дадена на Еретикъ, и той ся успокоилъ. На 29 Декем. Императора свикалъ събраніе отъ сичкѣтъ Кардинали и духовны. Събора му обьявилъ, че е нарѣдилъ единъ комисіѣ да исыта работѣтъ на Гуса и че тя иска удобреніето на ца-

ря. Сигизмундъ одобрилъ сичко и казалъ, че събора е свободенъ да прави съ еретицитъ както ще. Само това искалъ той отъ събора щото Гусъ да ся испытва прѣдъ цѣлый съборъ. Тѣзи извѣстія намѣрили Гуса тежко болѣнь отъ вонещатъ и мокрѣ тмнищѣ. Хлунъ ся мѣчилъ да го приготви отъ далечъ за смъртъ, нъ Гусъ отговорилъ, че тая мысль е въ главѣтъ му отдавна. Болѣстьта му ся усилила и папата ся принудилъ да му проводи своитъ докторы да го цѣрѣтъ, и да го прѣвѣсти въ по-здравѣ тмнищѣ. Отъ Іаннуарія поченжли да го испытвать и да го мѣчатъ съ сѣкаквы извитія. Сичкатъ цѣль на комисіѣтъ като была да го заплете въ отговорытъ, тя му задавала по много въпросы за веднажъ. Когато довели при него свидѣтели, сичкы до единъ закѣты врагове на Гуса и хора ничтожны, и когато му прочели 8-тѣхъ обвиненія, Гусъ не намѣрилъ за пужно да отговори и не бы отговорилъ, ако тѣзи прѣзрѣнны хора не быхъ были и сѣдницѣтъ му. Болный поискалъ адвокатитъ и комисаритъ ся общали да му дадѣтъ, нъ послѣ ся отрѣали, защото не было позволено на еретицитъ да иматъ застъпници. Слабъ и немощенъ. Гусъ изново апелировалъ къмъ Исуса Христа и казалъ, че ще ся защищава самъ. На друго едно испытаніе му прѣдложили другы 47 обвиненія, които извадилъ Палечъ отъ съчиненіята му. Гусъ на сичкытъ отговорилъ съ мекостъ и съ общы думы. Когато го пытали не ще ли защищава тѣзи мѣнія, той отговорилъ, че не ще ги защищава упорно, нъ ще чака наставленіята на събора. Комисаритъ ся пукали отъ ядъ за таяж умѣренность и поискали писменны отговоры за сичко. Гусъ прѣдставилъ тѣзи отвѣты въ смѣлый духъ и пакъ повторилъ, че иска да излѣзе прѣдъ Събора и тамъ да си исповѣда вѣрѣтъ. Прѣдложили му да си изложи втрѣтъ прѣдъ другѣ по многочисленнѣ комисіѣ; нъ Гусъ и това отхвърлил. Той подалъ прошеніе на Събора да му позволи публично да отговори на сѣко обвиненіе и молилъ пріятелитъ си да поработѣтъ за това, дѣто трѣба. Каго видѣлъ, че Императора ся люте и че го забравя, Гусъ намислилъ да подѣйствува на неговый умъ по другъ начинъ и приготвлялъ писменны отговоры на нѣкои мѣнія, които былъ защищавалъ отъ Виклифовыгъ книги. Въ тѣзи отго-

воры той развилъ пай-пълно три положенія: 1) За отнеманіето на черковныѣ имущества; 2) За незаконностьѣ на свѣтскыѣ власть у духовенството; 3) За черковныѣ даждія — че тый сѣ мылостыня отъ свѣтскыѣ власть и че владѣтелиѣ можѣтъ да ги отнѣмѣтъ, когато поискать. Съ тѣзи положенія Гусъ въоръжавалъ срѣщу себе си сичкото духовенство, като отнема три-тѣ подпори на силѣтъ му, нѣ отъ другѣ странѣ той задобрявалъ Императора и владѣтелиѣ. Гусъ ся распорядилъ тый, щото тѣзи мнѣнія да минѣтъ на царскыѣ рѣшѣ отстранѣ. Удара былъ добъръ и поведеніето на Сигизмунда къмъ събора става изеднажъ повѣлительнo и строго. Той зема силно участіе въ дѣлата на събора и неговата памѣса докарва паданіето на Папа Іоанна. За злѣ честь добро-то движеніе ся запрѣло до тука и слабостѣта на царя пакъ падвила. Сигизмундъ забравилъ пакъ затворника, а духовенството поченѣло да го стѣснява повече и повече. До сега Гусъ можалъ да нише на пріателиѣ си и да ся разговаря съ тѣхъ. Отъ тогава вече не му ся позволявало това. Частныѣ допитванія не му давали покой и новыѣ обвиненія не ся прѣкъсвали. Един го осѣждали за едно, други за друго, и сичкыѣ мисляли, че имали право да правѣтъ така и да оскърбѣвать челоувѣкъ, койго нищо друго не имъ отговаря, освѣнъ това, че е готовъ да пріеме наставленіята на събора и да даде отговоръ за своиѣ мнѣнія прѣдъ цѣль съборъ. Прѣдишныѣ му пріатели го оскърбѣвали повече отъ сичкы други и това най-много съкрушавало Гуса. Той ся моли за тѣхъ и пролива сълзы за тѣхното заблужденіе. Срѣщу Великъ-день Гусъ убѣждава пріателиѣ си да ся приготвѣтъ за прѣчистыѣ тайны, и самси горко ся жалува, че отдавна е лишенъ отъ тѣзи дарове. Неговата скърбъ обаче ся умѣрява отъ мыслѣтъ, че сичкыѣ праведны хора, апостолы и мученицы сѣ ся лишавали отъ причащеніе, защото сѣ были затворены и изгнаны. Колкото повече ся пріучавалъ на мыслѣтъ за своиѣтъ смъртъ, толкози повече ся боялъ за своиѣтъ пріатели. Той нише на едни да не дохождатъ на събора; на други — да ся припѣзвѣтъ; на трети — да говорѣтъ на Чешкый царь да не допуска никаквы насилія срѣщу Гуситѣ, противъ които ся готвели събѣквы не-

пріятности. Той желалъ да ся види съ пріятелитъ си и просилъ за това надзирателитъ си; додѣто чакалъ тая милость, той съчинявалъ духовны стихове които сж пълны съ вѣрж и прѣданность на Бога. Слугытъ му помагали да писва и писма на пріятелитъ си, които той нарича по името на слугытъ си, за да не сж свѣѣтъ мжчителитъ му.

Главното му-занятіе въ това стѣснително положеніе е было молитвата. Затвора изново истощилъ силытъ му и прѣзъ Іаннуарія 1415 той пакъ ся разболѣлъ до толкози, щото чакали да умре. Нъ Господь пакъ го въздигнулъ и му далъ утѣшеніе да ся вижда по често съ пріятелитъ си. Прѣзъ Марта новыиный папа побѣгнулъ и събора го обявилъ сваецъ; въ самыйъ съборъ стаажи спорове и раздѣленія за това, какъ трѣба да ся прѣобрази черковж-тъ и кое да ся измѣни; отъ това сичкытъ забравили Гуса и неговытъ пріатели можали да го посѣщавать по често.

Недостойното поведеніе на събора съ плѣнника напѣлило Чехытъ съ негодование. Три общи писма пристигали въ събора и съ голѣмж силж искали пущаніето на Гуса. Второто писмо заплашвало Императора съ голѣмы смущенія въ Чехіи, ако той не си свѣржи дадежж думж и не възвѣрне Гуса здравъ. Нъ Императора не былъ человекъ да слуша гласа да дълга си. Той получилъ удобно врѣме да отпусне Гуса и не го отпустилъ. Обличенный папа побѣгнулъ съ много кардиналы и слугы-тъ му прѣдали ключа отъ Гусовжж тѣмницж на Императора. Въ това врѣме останжлытъ кардиналы ся отрѣкли отъ Гусовото дѣло, и врѣмето за пущаніе было твърдъ сгодно. Намѣсто това Сигизмундъ си допытва отъ събора и прѣдалъ Гуса на Костанцкій епископъ, пай-голѣмый врагъ на затворника. Този человекѣлюбивъ епископъ прѣнесалъ Гуса въ единъ отдалеченъ замѣкъ и тамъ го поставилъ въ единъ кулж деия съ желѣза само на краката, а пощя и на ръцѣтъ. Тука ся е тонилъ бѣдный затворникъ до послѣднѣжж си минутъ, отдѣленъ отъ пріатели и отъ причастіе, и лишенъ дори отъ насущный хлѣбъ. Такава жестокость е омерзана и у свѣтскытъ хора; нъ когато тя ся явява у единъ епископъ, който нарича себе си апостолскы намѣстникъ, тогѣва тя е дваждъ по омерзана.

Прѣзъ Априлія ся опредѣлила новж комисіи отъ 4 чле-

на да разгледа Гусовото учение и, споредъ нейшѣтъ до-
несенія въ Маія, събора осъдиль много отъ мнѣніята на
Гуса, като приготвилъ съ това и осъждението на самото
него. Въ това врѣме пристигнали още нѣколко писма отъ
Чехытъ и отъ Поляцытъ и съ новѣ силѣ ся искало ос-
вобождението на затворника. «Гусъ е чловѣкъ пълень
съ вѣрѣ и съ благочестіе, казватъ посланіята, той е пра-
веденъ, кагто свидѣтельствува цѣль Чехіѣ и Моравіѣ.
Окльѣтъень отъ лошава хора, той отиде въ Констанцъ
да си исповѣда вѣрѣтъ прѣдъ събора. Нъ, въпрѣкы бо-
жескытъ и чловѣческы законы, вопрѣкы даденытъ нему и
на пріятелѣтъ му обѣщанія него хвърлили въ тъмницѣ безъ
сѣкакъвъ съдъ. Безъ да показваме другытъ оскърбленія,
не видишь ли ты, господарю, поне униженіето въ коет-
то хвърлятъ като та каратъ да не си държишь думѣтъ?
. . . . Ный не можемъ да си помислимъ во лошо поло-
женіе отъ онова, въ което ся намира сега Гусъ. . . . »

Намѣсто да послуша гласа на правдѣтъ, събора от-
вѣщаль на Чехытъ, че тый сѣ много безочливъ, като ис-
катъ да заповѣдатъ на събора; че Гусъ е виноватъ дѣто
не ся е явилъ прѣдъ Папѣтъ въ Римъ, че той е вино-
ватъ дѣто не слушалъ запрѣщението на Римекый дворъ,
и пр. и пр. Най послѣ събора мѣдруса, че ужъ Импера-
торското слово не ся карунивало, защото охрѣнителното
писмо ся дало на Гуса 15 дни подырь затваряніето му.
Чехытъ на събора подырь два дни прѣдставили пълно о-
провърженіе на послѣднето утвърженіе и доказали, че съ-
борнытъ распоряженія не сѣ нищо друго освѣтъ произ-
воль. Събора само това устѣпил на Чешкытъ панове, че
позволилъ на Гуса да отговаря публично.

Въ сичкы тѣзи расправы събора не оставя на Сигиз-
мунда ни да си помисли за работѣтъ. Царя ся показва
послушно оръдіе на събора. Додѣто доде врѣме за пу-
блично испитваніе Гусовытъ пріятели прѣдставили на съ-
бора двѣтъ свидѣтельства, които Гусъ послялъ отъ Чешко
и които казвали, че въ Гуса нѣма никакъвъ ересь. Едното
свидѣтельство было дадено въ 1411 год. отъ събранието
на Пражскый университетъ; другото было отъ Чешкый
инквизиторъ. Тука тый присѣднили и единъ протестъ,
въ който ся жалували прѣдъ събора за оуѣзи прѣтъку-

ванія, които ся придавали на Гусовыѣ думы отъ противницытъ и обвинителиъ му. Подырь прочитаието на тѣзи свидѣтельства събора отговорилъ, че правовѣріето на Гуса ще стане явно, щомъ ся яви прѣдъ събора самси той, и че въ работы на еретицытъ събора не може да слуша ниѣн свидѣтельство. На конецъ събора объявилъ, че Гусъ ще ся испытва на 5 Іунія и че му ся дава свободѣ да говори сичко. Събора ще го слуша съ кротость.

На 5 Іунія довели Гуса пакъ въ Костанць и го затворили въ единъ мѣнастырь, дѣто стоялъ до смъртыѣ си.

Прѣданието казва, че прѣди да излѣзе отъ кулѣтъ, Гусъ ималъ честь да види затворенъ въ сѣщый замѣкъ прѣдишный папа Іоанна. Този случай далъ поводъ на Гуса да напише много поучителны думы на пріятелитѣ си. «Изваждайте поученіе, мои пріятелі, отъ дѣлата на духовнытъ, които ся наричатъ намѣстницы Христовы, които назоваватъ себе си непогрѣшны и които при все това толкова тежко грѣшахъ, като ся прѣкланяхъ прѣдъ Іоанна XXIII, като цѣлувахъ краката му, и като наричахъ свѣтѣйшій тогози който бѣше еретикъ, убійца, развратникъ и святокупецъ. Дѣ сѣ сега опѣзи отъ нашитѣ съотечественницы, които недавно проповѣдахъ, че паната можалъ да дава святость, че той былъ глава на черковѣтъ, която ужъ управлявалъ безгрѣшно; че той былъ нейното сѣрдце, което іѣ оживявало духовно; че той былъ источникъ на сѣкъ добродѣтель и правдѣ; че той былъ слыщето на черковѣтъ и най доброто прибѣжище на сѣкъ христ. душѣ? Сега главата са отсѣче, слыщето огасиъ, грѣховетѣ ся лѣспяхъ, сѣрдцето ся истръгниъ, а черковата никакъ не умира безъ главѣ и безъ тѣлесно сѣрдце, защото главата и управителя ѣе Христосъ Господъ. . . . »

На 5 Іунія събранието на сичкыѣ духовны въ Костанць рѣшило да разгледа обвиненіята противъ Гуса и да испыта обвинителиъ му, прѣди да повыка самаго него на испытъ. Когато чели обвиненіята, единъ Чехъ былъ съгледалъ прѣзъ рамото на чтеца, че осаждаието вече было приготвено и было написано на сѣщыѣ книгѣ. Работата ся разгласила тозъ часъ и Чехыѣ іѣ казали на Сигизмунда, който заповѣдалъ на събора да не издава ни-

какво рѣшеніе, долѣто не послуша безпристрастно обвиненія и долѣто не проводи обвиненіята до царското разглеждане. Въ събора отхвърлихъ това послѣдното исканіе еднодушно.

Когато извадили Гуса прѣдъ събора и му показали неговитѣ съчиченія, той ги припозналъ за свои и обявилъ, че е готовъ да ги поправи, ако ся намѣри въ тѣхъ нѣщо еретическо. Прочели му обвиненіята, Гусъ поченжалъ да отговаря, нѣ въ събраніето ся подигнало таквози смутеніе, щото събора заприличалъ на събрание отъ дивы звѣрове, казва единъ очевидецъ. Гусовитѣ доказательства изъ Св. Писаніе ся отхвъргали, като недостаточны; отъ сѣкѣждъ ся чували ругателства и присмѣхы. Когато горькій узникъ ся уморилъ и видѣлъ, че не може да надвѣ шумоветѣ и да даде приличнитѣ отговори, той ся рѣшилъ да мълчи. Тогава отсѣкѣждъ завывали че той мълчи, защото ся припознава виноватъ. На конецъ по умѣреннитѣ членове прѣкѣсали това безредіе, като затворили засѣданіето и го отложили за 7 Іуній. « И този съборъ, казва Гусъ, осѣди Папа Іоанна! Че кой ли е тука чистый, който може да съди другитѣ? Защо го избрахъ Папа, когато знаяхъ, че той отрови прѣдшественника и благодѣтеля си? Защо не го осѣдихъ по прѣди, нѣ чакахъ да го нападне свѣтската власть, та че тогава да го хулятъ? » Сигизмундъ не ся намѣрилъ на първото засѣданіе; Чехитѣ го молили да ся намѣри поне на второто. На 7 Іунія обвиненіята пакъ ся прочели и между другото казало ся, че Гусъ училъ, какво св. хлѣбъ и подыръ освященіето си оставалъ хлѣбъ. Тука Гусъ извикалъ: *Богъ да ми е свидѣтель; азъ никога не съмъ училъ таквози пльцо. Едно само съмъ проповидалъ върху това: да наричаме священный хлѣбъ хлѣбъ, а не тѣло, защото самъ Христосъ нарича себе си хлѣбъ небесный.* Тогава нѣкой епископъ го попиталъ: познавашъ ли, че понятіето трѣба да е съгласно и еднакво съ прѣдмѣта? — Съгласенъ съмъ, казалъ Гусъ. — Кога е тѣй отговаря владыката, то освященный хлѣбъ трѣба да ся нарича хлѣбъ само тогава, ако бы да си остава хлѣбъ и подыръ освященіето; нѣ ако хлѣба ся е прѣсѣществилъ, както казвашъ че вѣрвашъ, тогава хлѣба ся загубва и остава намѣстото му тѣло Христово, което

не може да ся нарича другояче. — Прѣсжествленіето е едно чудо, казва Гусъ, и не може да ся говори за него, както за другыѣ нѣща.

Нѣколко англійскы богословы продължавали спора върху прѣсжествленіето и са мъчили да сплетатъ Гуса въ тайн работѣ, която е тайна и недостъпна за съскый умъ; нѣ напраздно. Гусъ отговарялъ еъ духа на христіанството. Тогава единъ отъ тѣзи умницы извикалъ: *«Не го вярвайте, отцы свѣтлы; на думы той е добръ, но на дѣло не е до такъ православиѣ, каквото е былъ и нашъ Виклефъ»*. Тука са чулъ гласа на прѣдсѣдателя, нѣ глчоветѣ не позволили да са разбере що говори. Гусъ помолилъ събраніето да мълчи и попросилъ прѣдсѣдателя да повтори думыѣ си. Нѣ този высокъ черковникъ до толкози са смутилъ, щото не можилъ друго да каже, освѣнъ да избѣре: *«що ни трѣба да говоримъ, това е ересь!»*

Смущеніето са увеличавало. Гусъ си завъртѣлъ очитѣ насколо и казалъ: *«Азъ са надѣяхъ да намѣрихъ на този съборъ повече редъ, повече благочестіе и благоговѣніе.»* — Тѣй ли говоришь сега? Казалъ прѣдсѣдателя; когато бѣше въ кулѣтъ гласа ти не са чуваше. — Въ тъмницѣтъ азъ не чувахъ таквызи отчаяны резове, отговорилъ Гусъ. Слѣдъ това го обвинили въ непочитаніе на св. Григорія, нѣ Гусъ уборилъ това обвиненіе съ единъ отговоръ. Тогази единъ кардиналъ са обръща къмъ него съ тѣзи думы: Толкози непорочны и учены хора та обвиняватъ съ таквызи здравы доказателства; какъ ще са очистишь отъ тѣзи обвиненія?

Когато съвѣстѣта ми е чиста и Богъ ми е свидѣтель, азъ ще са оправѣхъ и прѣдъ по много лжесвидѣтели. — Нѣ твоята съвѣсть неможе да ни служи за мѣркѣ. Ный слушае твърдыѣ доказателства на свидѣтели. Заловили са да го испытватъ за мнѣніята на Виклефа, които той защищавалъ. Когато Гусъ са заловилъ да говори за черковныѣ даждія, да доказва тѣхната доброволность и да ги нарича милостыня, кардиналыѣ прѣкъсали разговора за да не излѣзе на явѣ тѣхното гнило право да обиратъ свѣта. Когато Гусъ приказвалъ за неправедното запрѣщеніе, което му наложили въ Прагѣ прѣди 3-4 години и за своѣтъ апелациѣкъ къмъ Исуса Христа, Христовыѣ намѣстници на-

пълнили събраніето съ смѣхъ. Тѣй показвали съ това, че не вѣрватъ въ силѣтъ на тогози, когото са хващатъ да прѣдставляватъ на земѣтъ!

Обвинили Гуса и за това, че ужъ той училъ народа да са противи на латинското духовенство съ оружїе, и че отъ тога излѣзла вражда между духовенството и народа, че духовенството въ Чешко търпѣло отъ това гоненїя и ограбленїя и че самый университетъ са раздвоилъ. Нъ Гусъ отговорилъ че таквози ученїе не е пускалъ и че раздѣленїето и похищенїето е излѣзло отъ винитъ на самото духовенство, което не слушало царя, но по волѣтъ си, припознало папѣтъ, когато царя му заповѣдвалъ неутралностъ. Обвинили го за това, дѣто яѣмцытъ са изгонили изъ Чехїѣ. Гусъ отговорилъ, че причината на това е было народното движенїе и са е почело прѣди той да дойде въ Прагъ за ученїе. Най послѣ единъ кардиналъ го попиталъ: Истина ли е, че Гусъ казвалъ, какво былъ дошълъ на събора отъ само себе си и че никой не бы можалъ да го принуди да дойде, ако не бы щѣлъ? Гусъ отговорилъ, че това е цѣла истина. «Ако не бѣхъ дошълъ отъ само себе си, нито Чешкый царь, нито Императора бы могълъ да ма принуди да дойдъ, защото въ Чехїѣ имамъ много прїатели, които бы могли да ма завардѣтъ отъ сѣко насилїе.» Тука кардинала прѣблѣднѣлъ отъ гнѣвъ и казалъ, че това е безстыдство. Нъ рыцаритъ изъ Чехїѣ потвѣрдили Гусовитъ думы и затворили устата на кардинала. Второто засѣданїе са свършило и затворника пакъ са прѣдалъ на стражѣтъ. Нъ прѣди да го изведѣтъ отъ събранїето, Императора му казалъ, че трѣба да са покори на съборното рѣшенїе и да не защищава упорно ни едно мнѣнїе. Ако са опирашъ, казва императора, ты ще са накажешъ, като еретикъ, и охранителното писмо не ще ти помогне нищо, защото даденото на еретикъ слово не са държи.

Оправданїята на Гуса накарали духовенството да търси другъ способъ за погубванїето му. Тѣй видѣли, че на сѣко обвиненїе той ще даде тѣково оправданїе, което може да отвори очитъ на безпристрастнитъ членове въ Събора и да ги накара да оправдаѣтъ Гуса. За това тѣй почнѣли да го запытатъ за сичко изцѣло и да слушатъ пакъ обвинителитъ, намѣсто да слушатъ него истый.

На 8 Юнія събора повикахъ Гуса и му прочехъ 39 обвиненія, които му были прѣдавали и въ тъмницѣхъ. Изложеніето было искусно и нѣколко обвиненія са повтаряли нѣколко пѣти подъ други думы; гледали на множеството а не на сжщността на обвиненіята.

Първытъ 8 обвиненія были върху Гусовото ученіе за черквѣхъ и за прѣдопрѣдѣленіето. Тый заключаваха таквази мисль: Черква са нарича великата съвокупность на сички лица, които сж прѣдзначены за вѣчно блаженство. Никакъвъ външенъ знакъ не отличава тѣзи хора; тѣхното спасеніе е тайна божія. — Тѣзи 8 члена прѣминахъ безъ заблѣхъ. Слѣдующытъ 8 члена са отнасяли на Гусовото ученіе за папскѣхъ власть. Мисльта имъ была таквази; Папата не е глава на черковѣхъ. Безъ особенно откровеніе, той неможе даже да знае да ли е членъ на истинскѣхъ черквѣхъ, сир. прѣдзначенъ ли е за спасеніе.

Той може да бжде намѣстникъ апостолскы, само ако върви по пѣтя на Христа и на Апостолытъ. Притѣзи думы владыцытъ са поизгледали и са позасмѣли. Когато са прочехъ 17 членъ, който казвалъ, че кардиналытъ не сж апостолскы прѣмѣнницы, ако не живѣять по апостолскы, кардиналытъ казали, че Гусъ е виноватъ повече отъ колкото го казватъ, защото смѣилъ да казва таквызи думы прѣдъ *неразумнытъ мѣряне* и защото съ това са смущавала черковата (сир. кардиналскый спокоенъ и распуснѣхъ животъ).

18 Членъ говорилъ, че не трѣба да са горѣхъ еретицытъ. Гусъ прибавилъ на това, че онѣзи, които прѣдаватъ необличенъ еретикъ на свѣтенѣхъ власть, приличать на книжницитъ и фарисейтъ, които прѣдали Христа Пилату. Нѣкой попыталъ: кого разбира за Фарисей, а други отговорили: *сичкытъ докторы на събора!*

Въ членовѣтъ отъ 19 до 26 са говорило за свободѣхъ на проповѣдѣхъ. Сѣко освященно лице, казва Гусъ, има право да проповѣда вопрѣки запрѣщеніето на духовното началство. Свещеника, който иска спасеніето на своето стадо, не трѣба да слуша папското запрѣщеніе — Единъ Нѣмскый докторъ отговорилъ, че трѣба да са покоряваме на папѣхъ, защото пророкъ Езекиль казалъ на едно мѣсто: за Бога: *Азъ ще поставямъ пастырити си, а*

не народа мой. Гусъ казалъ, че послѣднѣ думы не са намирать въ Библиѣтѣ; нъ за негово нещастіе показали му ги въ сѣщѣтѣ неговѣ библиѣ. Гусъ пѣкакъ са поза-срамилъ, нъ пакъ утвърдявалъ, че въ другыѣ библии то-ва не е писано; противнициѣ не слушали: тый тѣрже-ствували за побѣдѣтѣ си и почели Нѣмскый докторъ тѣврдѣ много за дълбокото му ученіе. Думыѣ паистинѣ ги пѣма въ библиѣтѣ и Лютеръ подырь 100 години казва: *какъ не е имало* хора въ събора да разбирають до толко-зи св. писаніе, щото да знаѣтъ, че таквызи думы пѣма въ библиѣтѣ?

Подырь това прочели 7 члена отъ Гусовыѣ съчиненія сръщу Палеча. Първый членъ казувалъ, че сѣкый епископъ си изгубва чина, когато са намира въ смъртенъ грѣхъ: нъ Богъ и тогава пакъ излива чрѣзъ него благодать. Кардиналыѣ призовали вниманіе то на императора, кой-то казалъ, че Гусъ паистинѣ былъ опасенъ еретикъ. Работата е, че и императора губи своя чинъ, когато еподъ смъртенъ грѣхъ. За да распалять яростъѣ на царя, кардиналыѣ попытали: не ти ли стига, дѣто сваляшь влады-цыѣ; и царетъ ли ще сваляшь?

Колкото повече ослабвалъ тѣлесно, толкова повече Гусъ крѣпнѣлъ духовно. Той доказалъ и опровергалъ прѣд-ложеныѣ членове съ думыѣ на Св. Писаніе; нъ сѣдници-тѣ му были слѣпы и не виждали правотѣѣ на думыѣ му. Тѣхный интересъ былъ по-силенъ отъ доказателствата на словото Божіе и отъ истинѣѣ.

Другыѣ 6 члена были извлечены отъ съчиненія сръ-щу Станислава, пражскый профессоръ; тый прѣминѣли безъ възраженіе. Само на 4-й който казвалъ, че черковата може безъ папѣ и кардиналы, направили новы подигравкы и казали, че и Гусъ са счита между пророцыѣ, кога-то казва, че черковата са държи, чрѣзъ вѣрныѣ христо-вы ученицы, распрѣстѣѣ по всѣду.

Когато са свършило прочитаніе то на 39 обвиненія, е-динъ кардиналъ попыталъ Гуса: чувашъ ли, колко обвине-нія ти стоварять? За тебе има само два пѣтница: или са прѣдай на събора и са покори на неговото рѣшеніе, и то-гава да постѣпимъ съ тебе кротко и милостиво, за *хатѣ-ра* на Императора и на брата му, чешскый краль; или

продължавай спора за по голѣмо свое осъждение. Другытъ кардиналы присѣдинили своитѣ убѣждаванія на тѣзи думы. Гусъ отговорилъ, че иска да си изложи мнѣніята по дробно и ако има въ тѣхъ погрѣшки, тогава да приѣмне наставленіята на събора.

Тогава му обявили, че събора вече е рѣшилъ неговото дѣло така: 1) да са признае Гусъ въ своитѣ заблужденія; 2) да са закълне, че вече не ще ги проповѣда 3) да са отрече прѣдъ сичкій народъ отъ прочетенытъ членове.

Гусъ отговорилъ, че той ще са отрече отъ своитѣ мнѣнія само тогази, когато му докажѣтъ тѣхнѣтъ лъжовность. Въ противенъ случай, той бы са отрѣкълъ отъ истиннѣтъ. Тука са намѣсилъ императора и го свѣтвалъ да приѣмне отрѣченіето; нъ Гусъ останѣлъ непрѣклоненъ. Тогава събора едногласно го обвинилъ въ укорство. *Моята свѣсть е чиста*, казалъ Гусъ съ кротость.

За да придадѣтъ по голѣмѣ силѣ на своѣтъ злобѣ, противницѣтъ Гусовы прочели еще други обвинения, въ които са говорило, че Гусъ нарича тримата момцы, посѣчени по неговѣтъ причинѣ въ Прагѣ, мученицы, и че той подбуждалъ Чешкій народъ на смущенія. Най послѣ събора заповѣдалъ да заведѣтъ Гуса въ тъмницѣтъ, а Императора обявилъ, че събора има власть да постѣпи съ еретика по своето благоусмотреніе.

Така са свършили тритѣ засѣданія, въ които Гусовытъ обясненія не са слушали отъ никого, ако и да блещи правдата въ тѣхъ. За събора были по важны католическытъ учреждения, нежели евангелскытъ истинны. За нѣкакво си ученіе, което са изработило въ срѣднитѣ вѣкове, и което давало власть, и богатство на духовенството, ученіето на евангеліето оставало въ прѣнебреженіе.

Гусъ не изгубвалъ надеждѣ. Той пакъ са молилъ на императора да му позволи еще едно слушаніе въ събора. На мѣсто това, Сигизмундъ го уговарялъ да са отрече отъ мнѣніята си, като му внушавалъ, че това не е нѣщо трудно, нито пагубно за душѣтъ.

Събора проводилъ на Гуса една формулѣ за отричаніе. Тя казвала; «Ако и да ма обвиняватъ въ много нѣща, които не ми са минавали прѣзъ главѣтъ, при се това азъ

са подчинявалъ на повѣленіето и присъжденіето на събора » Гусъ си испытвалъ съвѣстѣтъ отъ сѣкъ странѣ и най послѣ направилъ слѣдующий отговоръ : Не можѣ да приѣмѣ отричаніето, безъ да си продамъ съвѣстѣтъ, като са отръкѣ отъ истинѣтъ; защото ще станѣ клятвонрѣстъникѣ, като зема отгорѣ си лъжливы обвиненія, и защото ще съблзникѣ народа, който толкози врѣме ма слуша. » Съ това той подписаѣ своето осъжденіе, нъ не са грижилъ, защото ума му вече не былъ на земѣтъ. Подырѣ своето отричаніе да са покори на незаслуженото исправленіе, Гусъ поченжлѣ да са готви за смъртъ и написалъ много писма, къмъ своитѣ пріатели и съотечественицы. Тый сѣ пълни съ благодатно ожиданіе и носяѣ характеръ на най чистѣ исповѣдъ: Въ спичкѣтъ са забвѣлѣва отрѣшеніето отъ грижѣтъ на тоя свѣтъ и възносяніе на ума къмъ другъ по добъръ животъ. Въ сѣкъ минутѣ Гусъ чакалѣ осъжденіето си, и затова сѣко писмо довършавалъ като послѣдне. Провлачаніето на осъжденіето го радова, защото му дава средства да са очисти отъ грѣховетѣ на младостѣтъ.

Събора отлагалъ своето рѣшеніе, защото искалѣ да отклони Гуса на отрѣченіе. Отъ начало събора не мислялѣ да погуби Гуса; той былъ на мнѣніе да го затвори въ нѣкой мѣнастырь до животъ. На 12 Іунія пристигнало ново писмо отъ Чешкѣтъ бояри и искало освобожденіето на Гуса. На 15 Іунія събора осъдилъ причащеніето отъ двата вида (вино и хлѣбъ), като ересь. Той мислялѣ, че съ това осъжденіе ще ся угаси движеніето въ Чехіѣтъ и духовенството ще може пакъ да царува самовластно. Нъ Гусъ ся смѣе надъ тѣзи ухщренія и прѣдсказва тържеството на Гуситѣтъ, като ся опира на духа на своя народъ.

Послѣдний мѣсяцъ отъ своя животъ Гусъ прѣкаралъ въ тежки испытанія, на които главната причина былъ пакъ Стефанъ Палечъ. Този страненъ чловѣкъ, който най много спомогилѣ за погубваніето на Гуса, сега ся явява, като утѣшителъ, и не прѣстава да придумва Гуса да ся покори на отричаніето. Той доказвалъ, че за Гуса не щело да бѣде безславно, ако ся отрѣче отъ мнѣніята си; нъ, когато го попыталъ Гусъ, какъ бы той направилъ на не;

гово мѣсто, Палечъ отговорилъ, че не бы ся отрѣкълъ, и заплакалъ.

Освѣтъ Палеча събора проваждалъ много други съвѣтници, да убѣдятъ Гуса на отричаніе; нъ сичко было безполезно. Той ги вричалъ празды, като имъ прѣдставлялъ, че не може да ся отрече отъ иѣща, въ които не е повиненъ. Нѣкои отъ тѣзи съвѣтници дохождали до таквыи нелѣпости, щото утвърждавали че вѣрный може да ся отрече и отъ най твърдытъ и явнытъ истинѣ, когато това ся иска отъ събора. « Ако събора ти каже, че ты имашъ едно око, когато имашъ двѣ; ты трѣба да ся сгласишь и да кажешъ, че имашъ едно око; » Гусъ поискалъ да ся исповѣда и си казалъ грѣховеѣ прѣдъ единъ монахъ докторъ. Монаха не само разрѣшилъ Гуса отъ грѣховеѣ му, нъ не го съвѣтълъ и да ся отрече.

На 24 Іунія събора осѣдилъ Гусовыѣ съчиненія и ги изгорилъ. На това Гусъ забѣлѣва, че много ся чуди на неразуміето на събора, който осѣжда чешкы книги безъ да ги разбира. Най послѣ и самый прѣдсѣдатель на събора пристѣпилъ съ увѣщаніята си къмъ Гуса. На неговыѣ писменны съвѣты, Гусъ отговорилъ, че е готовъ да умре наказанъ, нежели да изгуби вѣчный животъ.

На 5 Іулія Сигизмундъ послѣдентъ пѣтъ проводилъ до Гуса нѣколко епископы за сътенъ отговоръ. Епископыѣ и нѣкои пріатели съвѣтвали Гуса да ся отрече отъ мнѣніята си, ако му говори съвѣстыѣ, че има погрѣшность; нъ той ги увѣрилъ, че никогда не е проповѣдалъ иѣща, за които не е былъ увѣренъ, че сѣ правы.

На 6 Іулія въ сѣботаѣ довели Гуса въ съборницѣ Костанцкѣ черковѣ, дѣто были събраны духовныѣ и вѣстскыѣ чинове. Императора стоялъ съ мантиѣ и корона. Срѣдъ черковѣ стояло издигнато мѣсто, направено нарочно за този случай; на това мѣсто исправили Гуса, каквото да го видѣтъ сичкы. При него на единъ столъ, стояли священническыѣ му одѣжды.

Единъ епископъ казалъ слово върху думыѣ на аностола Павла: *да упряднится тѣло грѣховное* и ся обрѣнѣлъ къмъ Императора съ думы, че ужъ той е избранъ отъ Бога да умири черковѣѣ и да ихъ очисти отъ ересыѣ. Подаръ словото четьрѣ епископы, отъ 4-тѣхъ гла-

вны народа, възвели Гуса на vysokoto мѣсто, а единъ отъ черковницѣтъ поискалъ да ся прочече послѣднето рѣшеніе върху Гуса.

Единъ епископъ прочелъ тогава едно узаконеніе, споредъ което никому не ся позволява да си искаже въ храма чувствата съ никакъвъ знакъ, ни съ гласъ, ни съ движеніе. Подырь това прочели ся обвиненіята върхъ Гуса и сичкій неговъ испытъ, дѣто ся вмъкнало по волѣтъ на духовницѣтъ, ново ученіе за естествата на Исуса Христа. Гусъ поискалъ нѣколко пѣти да отговори; нъ кардиналицѣтъ му забранили на силъ. Той ся молилъ да му допустѣтъ да отговори на сѣко обвиненіе; нъ сичко было напраздно, тогава той замълчалъ и ся прѣдалъ на Бога. Когато дошли до обвиненіето, дѣто ся казвало, че ужъ Гусъ проповѣдалъ въ св. Троицѣ 4 лица и че самъ Гусъ былъ четвъртото лице, Гусъ не ся събрълъ и високо извикалъ: *и таѣжъ безумнѣхъ хулѣхъ ли ще чуѣтъ моитѣ уши!* Като ся свършило чтеніето, другъ епископъ прочелъ двѣ осужденія — едно за Гусовыѣ книги, които ужъ были еретическы и които трѣбало да ся истребватъ на сѣко мѣсто, и друго за самого Гуса, който проповѣдалъ криво ученіе и показвалъ упорство прѣдъ Сѣбора, и който по таѣжъ причинѣ ся лишава отъ священство-то и отъ чина си.

Наченѣло ся разстригваніето. Най напредъ облякли Гуса въ священническыѣ му дрѣхы и му дали въ рацѣтъ св. чашъ. При този видъ еще веднѣжъ ся опитали да уговорѣтъ виновныя да приеме отричаніето, и когато Гусъ ся отказалъ епископѣтъ еще веднѣжъ го обвинили въ упорство и поченѣли распонваніето. Зели чашкѣтъ отъ рацѣтъ му, съблѣкли му дрѣхытъ единъ по другъ, и при сѣко дѣйстаіе изговаряли страшны заклинанія. Когато дошло до разстригваніето, между владыцѣтъ ся отворилъ споръ; съ какво да го разстригѣтъ, съ ножицы ли, или съ бричь. Наконецъ пожицѣтъ надвили и на главѣтъ му прѣкарали единъ крѣстовиденъ пѣтъ съ слѣдующитѣ думы: *Черковата вече свърши своето дѣло; сега той ся приѣдава на свѣтскѣтъ власть.* На главѣтъ му положили единъ островърхъ книжнъ шапкъ, дълъ до единъ лакѣтъ и написанъ съ сѣкаквы дяволы, из неѣхъ имало такъвъ над-

писъ : *ето Ересиарха !* Подырь това дѣйствиѣ владыцѣ изговорили : *прѣдавалъ душѣтъ ти на діавола ; а Гусъ отговорилъ : азъ нѣкъ ѣмъ прѣдавалъ на Бога.*

Тогова събора прѣдава Гуса на Императора, а Сигизмундъ отъ своиѣ странѣ го прѣдава на Баварскій Курфирстъ да извърши надъ него приличното наказаніе. Курфирста прѣдалъ осѣденъ на слугѣтъ си и имъ заповѣдалъ да го изгорѣтъ съ сичкѣтъ му дръвѣ. Гуса повели кѣмъ мѣстото на наказаніето съ стражѣ и съ веригѣ. За наказаніе избрали едно мѣсто отвѣтъ града. Тамъ были натрупали купове дърва, съ които шѣли да горѣтъ Праведника. Гусъ ся молилъ на Бога и просилъ народа да го не счита за еретикъ. Той ся приготвилъ да говори на народа по Нѣмскы, нѣ католицѣтъ не го оставили. Тѣй го свързали за едно дърво, което было забыто въ земѣтъ, и около него натрупали дърва. Прѣди да турѣтъ огъня, Сигизмундъ еще веднажъ проводилъ да го пытать, не приема ли отрѣченіето. Гусъ отхвърлилъ прѣдложеніето и пламъкъ обгърнулъ доброжелательный проповѣдникъ. Така погинулъ великій Славянскы проповѣдникъ на възраст 42 год. Той не показалъ никаквѣ слабостъ, не си издигнулъ гласа да покаже болѣстъ, нѣ до послѣднѣтъ минутѣ ся молилъ небесному Отцу.

Описаніе на Манастирскыи кинотрактельници въ Афонскыи Горѣ преведено отъ Англійскый на Гръцкый языкъ а побилярено отъ Стефана Захаріева, отъ Т. Пазарджикъ.

(Виж. брой 8, год. II.)

МЪНАСТЫРЬ КУТЛУМУШЬ.

Той е отъ всячкѣтъ Атонскы манастири най правилно съграденъ, има голѣмъ четвероуголенъ дворъ на около съ сводове гдѣто ся келіи на монасти и на срѣтъ дворъ тѣ стои черквѣтъ, на коіи то дъринѣтъ изобразени стени представляватъ второто пришествіе. Въ минутѣтъ, когато влѣзнахъ въ тоя манастиръ быше почти пустъ, и едва слѣдъ врѣмя ся яви единъ монахъ, и той постоянно

ся отричаше да ми отвори книжарницѣ-тъ имъ, като ми казваше, че прѣди нѣколко врьмя нѣкой Россіанинъ зималъ отъ книжарницѣтъ единъ книгъ ушъ да ѣ прочете, и вече ся не видѣлъ нито Московецътъ нито книгъ-тъ, която была написана на пергаментъ съ старо-българскы позлатены буквы. Нъ съ всичко това сполучихъ да влѣзъ въ книжарницѣтъ чрѣзъ златныйтъ онзи отключъ, на който и най заперчимейтъ ключъ неможе да противостои, тамо бѣше единъ голѣмъ стаѣ съ книги добръ патъкмени на дѣхчени полицы нъ прѣнебрѣжени отдавна, и много отъ тѣхъ ся търкаляхъ долу покрыти съ дебелъ прахъ. Тая книжарница съдържаваше до 700 тома напечатани и 200 рѣкописы на книга, и 150 на пергаментъ, които не можахъ съ спокойствіе да притлѣдамъ понеже монахъ-тъ който мя придружаваше като мислѣше че и азъ съмъ нѣкой книго-грабитель Руссинъ, нито ся махваше отъ мене, нито ми оставяше потрѣбното врьмя за приглѣдваніе; при другытъ намѣрихъ различни списанія Златоустовы; види ся той да е былъ нѣкогашъ прѣвъсходно обычнійтъ писатель на монаситѣ, когато тѣ сѣ ся занимавали съ прочитаніе на душеполезны книги, понеже всичкытъ почти отдавна ся прѣдпочели да оставятъ този стеснителенъ и тягостенъ обычай! Тамъ намѣрихъ и едно евангеліе съ дебели и крѣглести красни буквы, нъ много развалени отъ влагѣтъ, и гдѣто ся занимавахъ наведенъ да приглѣдвамъ рѣкописытъ, ето че излѣзѣхъ изъ дукытъ си още четворица дебеловратести и лѣскавобрадести монаси, които като мя видѣхъ никакъ не склонихъ да ся отдѣлятъ отъ книжарницѣтъ! Окалиннійтъ онзи руссинъ посѣялъ страхъ и недовѣріе въ братството имъ! И тѣ ако знаехъ що имаше скрыено въ дисагытъ ми, щѣхъ да мя пріемѣтъ като много по лошъ грабитель отъ Руссинътъ.

Тоя мѣнастырь былъ основанъ отъ Императора Алексія Комнена, нъ послѣ разоренъ отъ Рим-папата, обновявали го много пѣти Басарабекитѣ владѣтели! За това предаіе не знае человекъ что да прѣдположи; като слуша добритѣ монаси да увѣривать че много отъ мѣнастыритѣ имъ сѣ ся изгорили и разорили отъ Рим-папата. Нъ вѣроятно е, че въ врьмената на Кръстоноснытъ войны, злоправны нѣкои толпы ся съдружавали христіанскытъ вой-

ски, не да освободѣтъ Христовѣтъ гробъ, нѣ да крадѣтъ и грабѣтъ, и привлечени отъ гласъ за богатства на тѣзи мирни мѣста зинали ся разликѣтъ на вѣроисповѣданіето за оправданіе на своитѣ святотатства и злодѣйства, и съ името на Патата ся грабили и горизли мѣнастыритѣ.

Отъ тука отидохъ въ градътъ Карей (ако прилича да ся нарѣче градъ), който е мѣсто населено само отъ челоуѣци на които работѣтъ е да правѣтъ кръстове, и да дѣлабѣтъ искусно други черковны украшенія и пр. отъ кипарисово дърво, и гдѣто има достозабылѣжително само една черкова наречена Протатонъ, и ся управлява отъ единъ пазжринъ испращающъ отъ В. Портъ, за да събира данъцитѣ отъ монаситѣ, и да ги защищава отъ нападеніята на грѣцкытъ капитани. Отъ тука за три часа стигнахъ въ Каракалъ гдѣто игуменьтъ, и отецъ Іосифъ мя приѣхѣ като старъ пріятель, тамъ ся научихъ че каппитанинътъ съ когото бѣхъ ся съгласилъ да мя земе въ корабътъ си, намѣрилъ повече навлонъ и отплувалъ безъ да мя чака. Азъ ся много ускърбихъ, нѣ имѣахъ власть друго что да правѣхъ, освѣтъ да испратѣ незабавно челоуѣкъ въ Ксеропотамъ гдѣто пристанището е по сгодно за да са намѣри други корабъ.

Сега като оставямъ на странѣ церемоніитѣ и гозбитѣ на добрийтъ игумень и отца Іосифа, и пространитѣ имъ прикаски за нѣкой си монахъ Варлаамъ, който опровергавалъ вѣруваніето, че атонскытъ св. монаси, глѣдали свѣтлихъ и блѣскѣтъ който падалъ отъ небето на Таворскѣтъ горѣ въ деньтъ на прѣображеніе и пр. ! И ще кажа, че на другыйтъ день съдруженъ съ игуменьтъ и отца Іосифа, обиколихъ всицы мѣста и ѣзгли мѣнастырскы, като посѣтихъ и книжарницѣтъ, игуменьтъ ми дозволи да отбера колко и какви книги ми трѣбовахъ, и азъ земахъ едно красно евангеліе написано на израденъ пергаментъ съ кръглыети буквы. Единъ много старъ ръкописъ написанъ на книгѣ отъ Димостена, единъ ръкописъ Іустиново списаніе, и други древны рѣдкости които можахъ да намѣрихъ въ книжарницѣтъ. При това единъ отъ монаситѣ ималъ единъ кръстъ добръ издѣланъ отъ кипарисово дърво и обкованъ съ сребро, и го донесе да ми го пре-

даде, пъ като бѣше много нова работѣ, азъ предложихъ на игуменътъ, че ако бы ми далъ нѣкой кръстъ, или ковчеже съ св. мощи или другъ нѣкой дръвнъ рѣдкость, ще да ги купя съ добръ цѣнъ. Игуменътъ на това предложение останъ замисленъ; пъ като че му ся вдѣхна отъ небето нѣкоя свѣтлина, оборава ся завчасъ, и каза, азъ ще зема тоя кръстъ, и ще го поставя въ черковѣтъ, и на негово мѣсто ще ви продамъ единъ отъ старитъ мѣнастырскы кръстове, и така останѣхмы съгласни за цѣнѣтъ! И Сега придобыйтъ ми съ такъвъ начинъ кръстъ е единъ отъ най добритъ и уцѣняемытъ златарскы работы отъ колкото ся назиратъ въ Англіѣ, и като ся прѣписа въ музеумътъ съставлява третійтъ образъ отъ украшеніята на сръднійтъ вѣкъ отъ Сау Лондра 1843 лѣто.

Спорѣдъ доказваніето на игуменътъ, тоя кръстъ бѣлъ подаренъ отъ нѣкой царь Иванка, може бы да е отъ българскійтъ владѣтель Иванница, или «Кала-Юанъ», подаренъ.

На заранѣтъ игуменътъ бѣше приготвилъ мулета-та които щѣхъ да ни закаратъ до корветата която щѣше да мя вдигне отъ оныя спокойны брѣгове, и като испразнихъ всичкитъ си джебове и кесіѣтъ и присмѣтиахъ колко разноски ми трѣбвахъ непремѣнно до Чанакъ-кале та ги отдѣлихъ; остатъкътъ отъ паритъ ми дадохъ на игуменътъ, койго ми даде и единъ голѣмъ ветхъ ковчегъ та наложихъ голѣмытъ томове, защото врѣтищата (хурчоветъ) неможехъ да събержтъ всичкитъ ми книги, и като оставихъ ухиленъ игуменътъ за недовършенитъ му прикаски, и ся опростихъ съ отца Іосифа и съ мачарокътъ му, трѣгнахмы отъ тамо весели. Пъ въ вѣсторгътъ си забравихъ на трѣгваніе да зема Іустиновътъ рѣкописъ, койго бѣхъ оставилъ отъ вѣпъ за да го прочитамъ по пѣтътъ; тоя рѣкописъ бѣше красно написанъ на коприяна книга, и много важенъ, за това ми е жалъ, че подиръ отхожаніето ми трѣба да са го завърлили пакъ въ нѣкой жгълъ гдѣто и ще изгниѣ.

При изливаніето на потокътъ на Ксеропотамъ ся качихъ на корабътъ, пъ не съвсѣмъ безъ страхъ отъ морскытъ курсари, и подиръ три неспосни за мене депоношія стигнахмы подъ табитъ на румели-калеси, въ Дарданель, лѣто съ неоплаана радостъ стоварихъ евгенъ-спечелъ-тъ

книгы, драгоценный плодъ на мольбѣ трудове и издирванія въ Атонскѣхъ горахъ, на коихто останѣли безцѣнны рѣдкости, и важни рѣкописи пеща никогашъ да забравѣ.

Татаръ Пазарджикъ,
1870 Декем. 6.

Превелъ
Стефанъ Захаріевъ.

КАКЪ ДА СИ МИНУВАМЫ ЖИВОТЪТЪ.

Прѣди всичко пый щемъ да говоримъ за любовьта, не за онѣзи любовь за коихто мечтатели бѣливать: любовь която да трае единъ день само като воденъ цвѣтъ, и подиръ единъ часъ радость да доноса испослѣ хылядѣ деніе жадость; но за любовьта, която трае прѣзъ цѣлый животъ, която е вѣчно скрѣта въ дълбинѣтъ на челоувѣчскый животъ, на коихто ся основава семейството за любовьта изъ коихто изниква дружеството и безъ коихто не може ни държава да са развѣе.

Любовьта трѣба да ѣхъ разбирамы като идеалъ, който може да ся постигне въ животътъ, а не като идеалъ който стои извънъ обществото, до който неможемъ никогѣ да ся приближимъ. Семейството т. е. челедѣта на челоувѣка не трѣба да бѣде друго нѣщо освѣнъ любовь. И тѣй прѣди всичко, нека на всякого въ челедѣтъ му да влѣзе духъ на любовь; защото безъ това не може да бѣде напредѣкъ въ нищо.

Слѣдствіята на умственый и вещественый напредѣкъ не сѣхъ за, порицаваніе, че нравственно смы въ застояваніе; всичкото расте само духътъ упада. Но въ народъ младъ не сѣхъ истощены жизненнытъ силы; той може да ся сепне и во-врѣме да ся прѣобразува.

Не трѣба да ся порицава даже ни това, ужъ че прѣзъ послѣднытъ тѣзи години ся е улошила и ухудишила волята у насъ. На това има много други причины. А всички тѣзи причины сѣхъ притегнали мозъкътъ ни, правятъ го тѣхъ, и не даватъ полетъ на волютъ.

Пристрастваніето (втережваніето) въ піеніе и въ пушаніе тютюнъ расте непрѣстанно. Отъ туй произлиза че въ разныѣ страны на отечеството ни сѣ ся появили и сѣ появяватъ разны слѣдствія въ характеръ на народа кой-то го населява. На едни мѣста духъ на народа сѣ помрачилъ и подивилъ, на други матеріалното сѣществованіе подкрано, потомството занемарено, а на всѣкъдѣ комахай чловѣкъ сѣ усамотилъ нѣкакъ сѣ.

Духъ неможе да сѣ въсправи да потърси дружество, да пожелае любовь, да поревне челядь.

Колкото отивамъ толкозъ все по-рѣдки ставатъ женитбытъ и съпружескый животъ. А еще и тамъ дѣто женитбытъ не сѣ еще изсякнжли всждѣ комай станватъ въ врѣме, у сиромасытъ рано, у имотнытъ късно, у захытрѣлытъ на старость или никога.

Настанѣло е врѣме, въ което всякой говори за любовь а никой нѣма надѣждѣтъ сѣ въ неѣ.

Въ всяко столѣтіе владѣ по едни главни болѣсть. Въ 13-й вѣкъ владѣла крастата, въ 14-й черната чума, въ 15-й сифилисътъ (френската болѣсть), въ 19-й вѣкъ сѣ поврѣдени двата края на живцытъ, а тѣ сѣ мыслѣта и любовта.

Тутакъ сѣ отъ началото на деветнадесетото столѣтіе напълно сѣ осѣщало че сѣществованіето на обществото зависѣ отъ това какъ ще сѣ разбере любовта. Дѣто любовта е силна и трайна, тамъ всичко е надѣждно, силно и плодно.

Мнозина до сега сѣ писали сѣ пълень успѣхъ за въспитаніето, но за любовтъ или не сѣ смѣили да кажѣтъ истинѣтъ или не сѣ ѣмъ разбрали. А за да сѣ постави истинный законъ въ това не трѣба толкозъ да сѣ испытатъ нравытъ, колкото да разгледамы исторіѣтъ и природѣтъ.

Само онѣзи народы сѣ были силны и тѣлесно и душевно, които сѣ живѣли въ бракъ, съпружескы.

Онѣзи които испытватъ природѣтъ, съгледали сѣ и при самытъ животны, че по-развѣтытъ и по-силнытъ отъ тѣхъ каквото наприм. львовѣтъ, лисицытъ, глѣзбытъ, славѣтъ и дрѣ. живѣѣтъ въ бракъ. И самытъ животны имѣтъ наклонность къмъ бракъ, щомъ сѣ настанѣтъ постоянно и намѣрятъ редовни хранѣ. Има особенъ инстинктъ (нагонъ), кой-то тежне къмъ съпружесость и задружесость, а то е едно

високо наслаждение дѣто да осѣщавашъ на всякой часъ до тебе си другъ единъ душъ, която на тебе да смѣта, тебе да выка, тебе да иска, за тебе да мисли и неможе никакъ да тя замѣни съ друго нѣщо.

Духовитѣхъ писатели писахъ безсмъртни повѣсти, въ които сж изложили любовтъж, но пакъ не сж ѣхъ разяснили доволно. Жената, която е предметъ на любовтъж, никой ещѣ не ѣхъ е съзналъ напълно. Главната погрѣшка на това е била, защото любовта до сега ся е смятала за никакво си прѣходно състояніе, за позорищнъ игрж въ едно дѣйствиѣ. Ако да бѣше била тя само туй, тя не бы заслужила нито да ся озърнемъ къмъ неѣхъ. Тогазъ любовта бы била врѣменна само, повърхностна болѣстъ, отъ коѣто едвѣмъ бы чакали какъ да ся отървемъ.

Но за добръ честь, любовта е трайна и вѣрна, управена е къмъ единъ предметъ и състои ся въ единъ дългъ вървоничъ отъ разны страсти, които хранятъ и подновяватъ животтъ. Когато ся отстранимъ отъ прѣживляемъ свѣтъ, който търси виѣзани прѣмѣняванія, пий има да съгледамы по-често, какъ трае любовта прѣзъ цѣлъ животъ, въ разны появленія и мѣны (фазы), които никакъ не докачатъ нейната сжщностъ. Пламькътъ не може да гори ако ся не мѣнява, ако ся не подига и не снуца и ако ся не прѣмѣнява въ наличието и цвѣтътъ си. Жената ся явява въ непрѣстанны мѣны. А жената има мѣны (фазы) съ хиляды. При това ещѣ по-голямъ бъркотіѣхъ причинява въображеніето, което иматъ мъжіето за женѣтъ, на слѣдъ това всякой часъ ся мѣнява и прѣмѣнява наклонностъхъ имъ, която често ся вижда, като да е станѣла обычай и да е постоянна.

Като извадимъ исключеніята, на които принадлежи романтичнъ свѣтъ, като ся взрѣмъ на правилото, на помногото, на занаятчїѣхъ и селенѣхъ, тамъ има да съгледамы и да заблѣжнимъ, какъ мъжътъ, който е около десетъ годинъ по-старъ отъ женъ си, отъ най напрѣдъ далеко надминува другарѣхъ си, управлява ѣхъ на пълно и обыча ѣхъ като да му е дѣщеря. — Но тя за скоро го настига. Като стане майка, като научи да си урежда къщѣхъ, жената става все по-важна; прѣзъ това врѣме тя има комай толкозъ важность колкото и мъжътъ, и той ѣхъ обыча като да му е сестра. Когато пакъ занаятъхъ и *кърската* работа го

утрѣши и умаломощи тогазъ той обыча като майкъ своѣтъ, разбранъ и серіознъ женъ, гледа ѣх като истинскый ангелъ хранитель на къщѣтъ. Тя ся нѣже за него и нѣжи го, той ся ослабя на неѣх и често като че иска да ся подѣтини, защото знае че е готова да направи за него всичко.

Този голѣмъ въпросъ у малкитѣ *хора*, ся свожда на това: кой кого надминува въ къщи, да ли мъжтъ или жената. Този въпросъ зависи огъ врѣмето, въ което са намѣрватъ двата пола. Подиръ вѣнчаваніето той ся рѣшава въ ползъ на мъжа, когато жената ся вижда като дѣте; а по късно ся рѣшава въ ползъ на женѣтъ.

Ако да бѣше была любовта въ прѣходно състояніе, тогазъ ный можамъ да наречемъ и всякъ рѣкъ че е потопъ, наводненіе.

Но помислете че всяка рѣка съ дългото си теченіе прави хыляды услуги на чловѣцитѣ, кое съ прочищеніе то на въздуха, кое съ напояваніето на поленитъ, кое пакъ съ това дѣто служи и като пѣтъ. Неправо бы было да сѣдимъ, да сѣдимъ за който и да е рѣкъ само огъ къмъ лошавайтѣ странѣ, когато ся намѣрва въ страсть. Нека оставимъ нейнитѣ случайны страсти, които сѣ извънредны и да ѣх гледамы въ правилныйтѣ ѣ животъ, като рѣка която ни носи пѣлны добытки и ся показува прѣдъ очитѣ ни въ пѣлнѣ хубость.

Твърдъ е занимателно мгновеніето, когато въ любовтъ владѣе само страстьта, по въ туй мгновеніе има най-малко самостоятелность. Така е и единъ стрѣменитѣ планинскый потокъ: Дѣто е най тѣсенъ, тамъ е той и най-бѣсенъ. Но виждъ го, какъ е дивенъ въ цѣлинѣтъ си, горѣ е само буйнъ потокъ а долу е вече голѣма и тиха рѣка.

И любовта може да са осъвършенствува. И любовта е както всяка природна сила, подчинена на волята, на умѣяніето, което ѣх осѣществява, съ расположеніето, съ обичайтъ и ѣх примѣнява съ обстоятелствата.

Какъ ще по-старыйтъ, по-напрѣднѣлыйтъ и по-образованныйтѣ мъжъ да просвѣти младѣтъ си другаркѣ?

Какъ ще жената, която ся е развила и на върхѣтъ на хубостьтъ и на силѣтъ стѣпила, какъ ще тя да задобые и да спази сърдцето на мъжа си? Какъ ще да подкрѣпи и да подмлади сърдцето на умореныйтъ? Какъ да

му даде крыла, кѣнто да го носятъ надъ бѣдытъ и неволитѣ на живота и на труда?

Що може да направи мжжтъ отъ женжтъ, и какво пакъ — жената отъ мжжа?

Тука трѣба да ся знае и да ся умѣе, защото туй е прѣдметъ и за знаяніе и за умѣяніе.

До сега ся е говорило само за туй мгновеніе въ любовтъ, който е най малко поучителенъ. Прѣзрѣно и прѣнебрѣгнато е нейното природно развитіе, чрѣзъ което тя има неизмѣрно вліяніе на обществото.

Блазъ на оногозъ, който е избавитель на женжтъ, който освободи женжтъ изъ осамотеніето, въ което не може да си помогне, — който ѣж учи, развива и който ѣж направи да бже своя му. Той е освободилъ не само неѣж но и себе си.

Въ туй взаимно освобожденіе, человекъ може вече да ся наеме и да започене всяко пѣщо. Той е по силенъ и по-здравъ отъ неѣж. Нему законѣтъ даватъ по-гольма свобода; той не е привързанъ о мѣстото, но пжтува отъ единъ край на другий.

Но да видимъ отъ всичко що може да освободи жената мжжа.

Отъ непристойность. Когато намѣришь честьтъ си на огнището си, ты нѣма да ходишь да ся влачишь по кръчмытъ, по кафенетата, по баловетѣ и дрг.

Отъ слабость. Нѣма да ся влачи като онзи блѣдъ, угоенъ младъ старецъ, съ когото ся подиграватъ женѣтъ. Любовта ще тя пази и силж прибира.

Отъ страхливость. Онзи който е силенъ и работи онова което прилича на человека, който оставя на кжщжтъ си сжщество, което той обыча и което го обыча и само за него мысли, той вече трѣгва отъ тамъ съ весело сърдце на работжтъ си и всякога ся намѣрва на добрж волж.

Отъ разnosки. Добрѣ запомни, съвършенно смѣтническо правило: Двама души иждивяватъ повече отъ едного.

Познавамъ много момци, които не ся женятъ, защото ся боятъ отъ голѣмы разnosки въ бракосъчитаніето. А между това самичкы като сж тѣ иждивяватъ и прахосватъ много повече. Работытъ сж дошли до тамъ щото днесъ хар-

чатъ само за тютюнь по много отъ колкото едно време стигало за поддържаніе на една челядь.

Защо изнуравашъ толкозъ тютюнь и защо пушишь или защо пиешъ толкозъ. — «За да забравя по леко неволитѣ и ядоветѣ си казувань. Но отъ това по опасно нѣщо имали? Никога не трѣба да ся забравя онова, което ты ся мъчишь да забравишь. Тежко и горко на оногозъ, който забравя злочестивитѣ си. И какъ той ще може да ся отърве отъ тѣхъ, когато иска да забрави за да не мисли за тѣхъ, Человѣкъ, гражданинъ, който забравя той опростава себе си, опростава отечеството си. Колко е по честитъ онзи, който има въ къщатъ си вържъ душъ, на моѣто може всичко да каже, която му помага да прѣтърпява злочестивитѣ си. Търивте, обичайте ся, мислѣте. Туй е истинскій животъ за человекъ.

Размисляй за този свѣтъ, драгый пріятелю, было въ училището, было на дюканитъ си. Когато си отпочивашъ, размисляй какъ ще наредишь и ще прѣкарашь животътъ си за напредъ. Не пропускай напразно тѣзи часове, и ако случайно ти паднатъ на ржкъ тѣзи нѣколко редовце, прочети ги и размисли за тѣхъ. При другитѣ недостатки ты ще намѣришь въ тѣхъ че сж твърдѣ кратки.

Но тѣхъ испослѣ другъ нѣкой може да ги допълни. Отъ тѣзи нѣколко реда може испослѣ да ся напише цѣла книга. Но понеже всичко това ще бжде произведение на любовтъ и на сърдцето, които сж еднакви както въ менѣтъ и въ тебе, читателю, то ты и отъ тѣзи сухи чертицы ще да можешъ да напишешъ на бѣдущійтъ си животъ.

(Приводъ)

И. Р. Славейковъ.

СОМНАМБУЛИЗМЪ

(Somnambulisme).

Сѣки знае, че сомнамбули са наричатъ опѣзи хора, които са мърдатъ или ходятъ ноція, подиръ като си легнатъ на леглото. Работитѣ имъ са отдаватъ на мисленіе и фантазию, много пѣти повтарятъ на снѣять си щото пра-

вѣтъ презъ денятъ когато са будни; наприимѣръ, готвачитѣ миятъ и нареждатъ сѣдветъ на трапезитѣ; кучешитѣ отиватъ да си обикалятъ коніетѣ; единъ сюруджии който ходене само поща, а какъ деня спечи, засналъ ставаше денемъ часа по 6-7 и отиваше съ западенъ фенеръ при коніетѣ си. Някои сомнамбулисти правятъ чудесни разходки изъ страшни мѣста. Единъ англичанинъ, сомнамбулистъ, поща излизе изъ мѣнастеръ въ който живѣе, и като тичаше по край бръгътъ на рѣката, която бѣше близо до този мѣнастеръ, срѣща едно дѣте, дѣто го и уби, сепѣ са тѣна и леглото си, когато са сабуди не помнеше нищо за убійството що направи преди 2-3 часове.

На туй отгорѣ са прѣсты три хипотезы. Първата е на Аристотеля, той казва: че сомнамбулиститѣ гледатъ и осѣщатъ, както онѣзи които са будни, но при сичко туй, нито сѣ будни, нито пакъ спиватъ. Албертъ казва: че сомнамбулиститѣ са повечето нестрахливи, отъ колкото заспали. Втората хипотеза са ограничава на представленіята. Човѣкъ работи въ свѣта споредъ по заблѣжителнитѣ нему представленія, нѣкой вѣтъ подобіето между представленіе и сѣщностъта, сѣ токози близки, щото могатъ са съедини сѣщнитѣ работи съ външнитѣ. Движеніята които ги пращ единъ сомнамбулистъ са въ здраво спомненіе съ външнитѣ предмѣты, даже когато са сабуди не познава работитѣ що ги е вършилъ но само чрезъ въображеніе може достига до тѣхъ. Тѣй човѣкъ са мърда съ идеята която има за свѣта, а пакъ душата управи тѣлото, сѣщо като глумидитѣ корабатъ си въ едно непознато море, или пакъ като пѣтникъ съ географическата карта въ ръка. Третата хипотеза е на докторъ *Макарія*. Той казва, че сомнамбулиститѣ не осѣщатъ външнитѣ впечатленія, освѣнь онѣзи, що са въ отношеніе съ мислитѣ и чувствата му. Тѣй свещеникатъ, сомнамбулистъ който въ спитъ си са омыта да поврѣди животатъ на мѣнастерскитѣ игуменъ, управи са къмъ леглото му, безъ да го види, че той още не си е легналъ и сѣди на масата си да работи.

Едно Книжевно дружество казва, че: "сомнамбулизмъ" е една нервическа болѣсть, която ни дохожда и о-

«стаза като спие, и тогисъ предметыгъ комо гледаме
«преди да заспимъ, представягъ ни са като че са истинны
«напреде ни., Докторъ Макарий казва еше, че нѣкои отъ
тѣзи хора могатъ гледа въ тъмнина, даже и съ отворе-
ни очи да четагъ книга.

Сомнамбулистыгъ освѣтъ че ходатъ и пиятъ по ле-
ка, по нѣкои отъ тѣхъ още и чудесно работатъ. Напри-
мѣръ едно младо момче качило се на една висока кѣща,
но едно дълго въже, което было прикачено се отъ не-
го, зема отъ покрыватъ на кѣщата едно киздо на свра-
ка, послѣ слиза полека и се опива пакъ по леглото безъ
да са поврѣди. Много други дѣца като са сабудатъ су-
тревъ, виждатъ че не са на сѣщото мѣсто дѣто си бѣхъ
легли отъ вечерта. Тукъ душата са остава на тѣле-
сныгъ намѣренія безъ да не опредѣли, безъ да не разбе-
ре и управлява.

Забвлявано е че нѣкои сомнамбули са управляватъ
въ своитъ движенія, и достигатъ до веществата съ една
голяма деликатность, други чуватъ, трети нѣкъ иматъ
сичкыгъ си чувства неповрѣдены. Но какъ може да бѣде,
човѣкъ като спи да има сичкыгъ си чувства будны? Какъ
са доказватъ тѣзи сѣновиници, които разсаждагъ, работатъ,
списватъ до едни възвышенныя степенъ, какго този Пѣ-
мецъ, за когото говори Burdach, що съчинилъ едивъ нѣтъ
на сънятъ си стихове, достойны за похвалѣ, за высокѣ-
тъ му идеѣ и красотѣтъ на стѣлтъ му? Анатомичес-
кыгъ забвляжки врьхъ оптичскыйтъ перѣ и опытътъ на
Zongel, довольно показватъ, че покрай мозачныйтъ гледъ, е
и автоматическыйтъ, дѣто и сичкыгъ други чувства сѣ
съ сѣщото състояние. Въ съвършениитъ сомнамбулизмъ,
разумътъ си развива сичкыгъ силы, и много цѣли дохож-
да до едни непостижимыя силы.

Единъ профессоръ казва, че нѣкой отъ негорыгъ у-
ченицы, малко развитъ, ималъ сегисъ-тогисъ сомнамбулизмъ,
който му са случавалъ въ неопредѣлено време, деня или
нощя. Ако му са случи въ време когато спиева нѣкъ
си, той безъ да са поврѣди или нѣкъ задрѣ отъ работѣ-
тъ си, по слѣдва напредъ, и свѣи нѣтъ въ таквыи случ-
ки, пѣрвъ излизалъ между своитъ другари. Какъ е въз-
можно, щото тѣзи свѣтливѣ или голѣмѣ идеѣ на сънятъ

да нѣма никаква връзка съ онѣзи когато човѣкъ е буденъ? Не е ли една тайна работа, грозна и различна мисль, която ся сваява въ единъ и сжщійтъ човѣкъ?

Ето какъ говори за туй единъ физиологъ: « Когато човѣкъ си дойде въ естественното положеніе, загубва досущъ сичкитѣ онѣзи мисли и чувства що имаше когато быме въ сомнамбулизмъ, тѣй щото тѣзи двѣ положенія на човѣкътъ, противны помежду си, сж тѣй на раздалечъ едно отъ друго, като че, сомнамбулистійтъ будиитѣ човѣкъ, сж двѣ различни сжщества. » При сичко туй твърдѣ на рѣдко е сомнамбулиста като ся събуди да си напомни за работитѣ що е правилъ. Една жена сомнамбула, пригвѣдана отъ *Дарвинъ*, слѣдване сжщата си работа и подиръ събужданіето отъ този прѣвзетъ сжнь. Съвършенныйтъ сомнамбулизмъ е отстраненъ съвсѣмъ отъ сжщійтъ сжнь. Освѣнь естествениитѣ, има и другъ магнетически сомнамбулизмъ.

Единъ отъ моитѣ прѣтсели, казва Вигдаси, осѣти една еутрипъ че жена му прѣтъ, пощѣта ходила по покривътъ на една черкова. По пладиѣ когато си легнала жената, мжжъ ѝ отишелъ да ѝ говори полска, като ся приближилъ до коремътъ ѝ, за да ѝ испыта що правила презъ миналата нощъ. Тя отговорила подробно за сичко що са случило, като приложила че ся убола на единъ гвоздей, който ся былъ показалъ малко нѣщо вжхъ отъ покривътъ. Подиръ като ся събуди жената, мжжъ ѝ повтори пакъ да ѝ нита да ли чувствува нѣкоя болѣсть на кракътъ си, тя отговорила, че отистина има една скоронна рана на лѣвийтъ си кракъ, но отъ кога е, и какъ е станала никакъ не помни.

Колкото и не извѣстны да бжджтъ тѣзи работы, можемъ извлече отъ тѣхъ едни слѣдствія твърдѣ нужды э насъ, сир. като премине нѣкой отъ сънь на събужданіе, и обратно, за нѣколко време, може да забрави работитѣ и мислитѣ си, тѣй щото да нѣма нито най малка идея за тѣхъ. Туй е едно явно доказателство, че душата не е се едно съ веществата, т. е. душата и тѣлото сж двѣ нѣща различни помежду си. Ако ся случи да видимъ или срѣннемъ единъ сомнамбулистъ, не трѣба никакъ да го закачае, или да му викае, защото внезапното събужданіе може да му докара опасни слѣдствія, даже и смъртъ.

СЪГЛАСОВАНИЕ НА ВЪСПИТАНИЕТО СЪ РАЗВИТИЕТО НА ДУШЕВНИЙ СПОСОБНОСТИ.

—0—

Человѣческій животъ ся проявява въ преемствуваніи отъ единъ възраст въ други. Душевные способности, както и тѣлесныя ся развивать последователно, въ известенъ и опредѣленъ порядкъ, изникватъ, цвѣтѣтъ и озрѣватъ. Въ дѣтето, като въ сѣмя, ся намиратъ началата на сичкыя способности; юность представлява время на цвѣтѣніето, мѣжеството съотвѣтствова на оздравеніето.

Всичкыя тѣя различни състоянія на нашій духъ ся явяватъ въ три главны неговы стихіи: въ чувството, умъ и волятъ. Тѣя стихіи, по предначертанъ отъ Създателя законъ, ся развивать сичкыя едно слѣдъ друго. Умственното придобываніе на знаніята, нравственното облагородяваніе на волятъ и образованіето на вкуса ся съвършаватъ въ различни възрасти на живота. Въ първѣтъ степенъ на развитіето, въ лоното на майка, ся пробуждатъ способноститъ; тогава особенно ся образува чувството. Вторий възраст — юношество, ся посвящава на развитіето и обогатѣніето на ума, подъ ръководството на бащата или на наставника. Мѣжкый възраст е предначначенъ за образованіето на волятъ — на пейна, самостоятелность. Въ тава время при благословеніе на провидѣніето, външній или общественъ законъ, и вътрѣшній или нравственъ сѣ ангелъ Хранитель на човека. —

Рядкыя успѣхы въ възпитаніето произлѣзватъ псвече отъ три главны погрѣшки: или ся ученіето захваща преждевременно и ся продължава непослѣдователно; или стараніето става да съобщатъ знаніе, безъ да обръща вниманіе на дѣятелностьта на мислящия способность; или ижкъ не всичкыя стихіи на нашѣя душа ся развивать въ възпитаніето. Обыкновенно питатъ: на что трѣбва да учимъ сына си или дщерѣ си? а по добръ бы было да питатъ, какъ трѣбва да развиатъ душевныя нѣя способности. Дѣйствително правъ ли развитіето: тѣ ще бъдатъ въ

състояние да придобиватъ сичкитъ нужни познания. Въспитавайте чувството, умътъ и волята имъ съгласно съ тяхното развитие: ето простыйтъ законъ, въ който ся заключаватъ сичкитъ правила на възпитаніето. Дѣтето, което още не може да свържи сичкитъ си впечатления въ едно цѣло понятие, въ състояние ли е да възприема много разностранни понятия? Възможно ли е да ся обясняватъ на дѣтето учены предмѣты, когато то не може още да проумѣе предмѣтытъ, които го заобикалятъ? Въспитателтъ тогава само може да хране дѣтинското внимание съ учене, когато душевнытъ силы хванатъ да ся развиватъ отъ собственихъ си дѣятелность.

Желаніето на много родители твърдѣ отъ рано да учатъ дѣцата си губи младитъ способности, преждевременно ги ослаблява и пречка на пълното имъ развитие. Въ дѣтето преодолява растителенъ животъ; въ него духовнытъ силы едвамъ захвататъ да ся раскриватъ: Въ тоя възраст майката, първата наставница, е обязана да дава потребното направление на изникающитъ способности. Въ очитъ на майкитъ, като въ оглѣдало, дѣтето ся учи да разбира само себе си: то вижда въ това оглѣдало чуждость и любовь, и въ него ще ся отпечататъ сѣщитъ чувствованія.

Първоначалното направление на тия чувствованія трѣба да състои въ повинованіе и благодарность. Догдѣ дѣтето прилага още на едно просто чувствено сѣщество, майката е длъжна да показва примѣры благотворителны. Дѣтето, раководимо отъ разумна строгость, ще бѣде послушно; като ся радова за изпълненіето на своитъ желанія, у него ся явява чувство на благодареніе. Напразно майкитъ при всяко исканіе на своитъ дѣца бържатъ да имъ удовлетворятъ желаніята: чувствуемыйтъ недостатокъ възвышава цѣнитъ на благодѣяніето, по скоро ражда въ младитъ души признателность. Напротивъ изнеженытъ дѣца не сѣ ни благодарны, ни послушны; тѣ биватъ и съвършено безираветвенны.

Благоразуміето повелява также да обуздаваме тѣлеснытъ побужденія къмъ лакомство и други желанія; трѣба повече да занимаваме най благороднытъ чувства — зрѣніето и слухътъ. Чувственността, колкото е възмо-

жно по рано, нека устѣпи мѣсто на нравственностѣтъ ; отъ първѣтъ години нека привыкнѣтъ дѣцата на умѣренность и въздържаніе. Тѣя добродѣтели дѣйствовать на здравіето, научаватъ ны да противостоимъ на любовнитѣ потребности, които лѣжатъ чувствата ни, и да обръщамъ вниманіе на духовнитѣ страхи.

Дѣтинскійтъ възрастъ е заблѣжителенъ съ това, че въ него ся възраждатъ различни наклонности. Дѣтето, като нравственно лице, щомъ хване да чувствува своѣтъ дѣятелность, обръща ся къмъ собственото си познание; тогава отъ растителныйтъ животъ прѣминува въ животъ разуменъ. Не отлагайте за утрѣшний день грыжѣтъ за дѣцата си: да преслѣдовамы направленіето на пробуденнѣтъ душевнѣ дѣятелность е толкова необходимо и важно, чтото единъ день по нѣкога може да бѣде или зарѣкъ на тѣхното щастіе или начало на тѣхнитѣ бѣдствія.

Като ся раскрѣе дѣятелността на сичкитѣ, распалява ся и въображеніето: дѣцата хващатъ да правятъ разны игры. Дайте имъ волѣкъ да си избиратъ самы играчки: тѣ навѣрно ще ги избержѣтъ по своитѣ наклонности.

Старайте ся отъ рано да си приучатъ здравіето къмъ извѣстны видове, и слухѣтъ къмъ извѣстны звукове.

Отъ сичко най опасното въ тоя възрастъ е завистьта: тя своевольно пристапва границитѣ между твоето и моето и ся превръща въ користолюбіе.

Тя е най вредната трѣва която исмуква жизненнитѣ сокове отъ благотворнитѣ растенія: некъ трѣбва незабавно да искоренимъ. Завистьта ся явява и въ игритѣ: завистливѣтъ дѣца не търпѣтъ врѣстнищитѣ си, които ся отличаватъ въ игритѣ. За това трѣбва или да послѣдова наказаніе, или трѣбва да възбудимъ въ дѣтето добро чувство — да го направимъ тѣй, щото да му е драго да раздѣля съ другаритѣ си всако удоволстіе.

Тѣй ся възбуждатъ въ чувствennyйтъ животъ начала разумны и нравственны. Подиръ това настѣпва врѣмя за развитіето на религіозното чувство. Въ благоговеніето на родителитѣ явява ся на дѣцата пѣщо възвышенно. При утренихѣтъ и вечернихѣтъ молитвѣ, сжщо и въ църквѣ, нека нежната души обръща съ умиленіе своитѣ взоры къмъ небесныйтъ Отецъ, който надарява сичкы ны съ своитѣ даро-

но и блага. Нека зрѣніето на дѣтето ся оттегли малко-помалко отъ видимыѣ предмѣты и нека душата му ся устрѣми къмъ невидимый Творецъ на снхкыѣ явленія и къмъ неговыѣ собствени дѣйствія.

Дѣтето, това нѣжно цвѣто, нека ся стопли отъ рано отъ заритѣ на това слънце и получи сила за да цвѣти озрѣва при всичкиѣ превратности на живота. Такова едно приготвляваніе къмъ въспрїемчивостъ на религіозното чувство располага душата къмъ христїанскыѣ наставленія.

Преминуваніето на дѣтството въ по горенъ възраст, въ *отрочеството*, ся забѣлжава съ това, че представителната сила порастнува, разумѣваніето става способно за учене. Въ тоя възр съ представенїята ся възвышавать до понятїя, въображеніето става по дѣятелно, а наклонностиѣ ся обрїщать въ характеръ; умственната сфера зема връхъ надъ чувственостыѣ; при всичко това дѣйствїята на волитѣ, както нравствено, тѣй и религіозно, сѣ таятъ еще неразвѣты, ако и да сѣ по явны сега, нежели въ дѣтнескыйтъ възраст. Тукъ въспитаніето преминува отъ ръцѣтъ на майката, въ ръцѣтъ на бащкы или наставника. Майката, която е имала подъ надзорѣтъ си чувствениыйтъ възраст на дѣтето, предава *отрѣка* на бащкы или на тѣя, които трѣбва да ся старають за умственното му развитіе. Домашното въспитаніе трѣбва да ся съгласява съ общественото, за да можѣтъ развитѣ му страсти, отъ които един ся усавършенствозать въ семействениыйтъ животъ, а други въ училището, да ся съгласявать тѣгда една съ другъ. Разумѣваніето въ отрокыѣ съставлява главныйтъ предмѣтъ на въспитаніето: за това родители трѣбва да ся старають всячески да показвать любовъ къмъ ученіето. Въ това усиленіе собственно състои преимуществото на общественото въспитаніе предъ домашното. Важностьта на ученіето въ тоя възраст не е въ количеството на сообщаемыѣ знанїя, а въ возбужданіето на по силѣ дѣятелность къмъ придобываніето знанїя и въ размышленіето на туй, което е вече придобито.

Изъ що да ся земе за ръководитель въ тоя възраст. Тукъ главное правило ся заключава въ това: да познаваемы отличительныѣ способности на душата и да ѣмъ възбуждамы. Отроческыйтъ умъ обыча да ся упражнява въ обра-

зованіето на изящното чувство, на слуха и на зрѣніето за това тукъ е необходимо занятіе съ живописъ и съ музика. Това е вѣрнато и за изучаваніето на языциѣ. Пеностижното устроявие на човѣческото слово, което си придобива въ дѣтннството съ навикъ, преобразува се въ едно ограничено цѣло съ помощтъ на наукиѣ. Чудно е само, че пѣкѣи захващатъ да учатъ дѣцата си първо въ старитѣ языци, за които е потребно двойно съ браженіе, напѣсто въ повитѣ языци, особено въ матернитѣ. Като четемъ съчиненіята на добри писатели, нѣмъ незабѣтно измѣняваме разговорнитѣ си языкѣ въ языкѣ прѣтень и благозвученъ.

Едно отъ основнитѣ правила на воспитаніето състои въ това да упражняваме паметтъ и разсѣдкитѣ съвѣрѣменно. Безполезното е да се учи наизустъ безъ съображеніе: това отъ едикъ странък унищожавъ занимателносттъ на предѣта, отъ другъ затруднява понятіята; пѣтъне обременява паметтъ особено съ изученіето на пѣщо непонятно. Въ това, което е понятно, тя се упражнява заедно съ разсѣдкитѣ; съ усилваніето на сѣжденіето сама паметтъ става твърда. Пѣкѣи се стараятъ да изучатъ много но чрезъ това тѣ ослабляватъ сѣжденіето си, защото умѣтъ пѣма достаточни силъ за да обезпѣда изученното.

На тоя възраст сѣ причинъ также гимнастически упражнения. Животтъ като хване да преминува въ животъ разумъ, тогава и тѣлото става способно да се упражнява въ искусство, което изискува развитіето на чувствокъ изящното. По добръ е да се въспрѣ твърдѣ бистрото развитіе на душевнитѣ способности, отъ колкото да се ослаби тѣлото: за развитіето на младѣтъ души остави още напредъ много вѣмъ, а изгубенното вѣмъ за развитіе на младото тѣло е вече невъзвратно. Движеніето въ физическитѣ природѣ е това сѣщо, което е мислята въ духовнитѣ: за самото здравіе необходимо умѣреннѣ съгласованіе на духовнитѣ сили съ тѣлеснитѣ. Пазете такова равновѣсіе на духа и на тѣлото до тогава, догдѣ се продължава развитіето на организма.

Умѣренността и въздържаніето, пробуденни въ дѣтннскитѣ възраст, трѣбва да получатъ въ огорческитѣ по високо значеніе. Въ тоя рядъ свойствата, които съпрово-

жавать умственното развитие на отрокътъ, трѣба да причислимъ и развитіето на нравственното и религіозно чувство: разумната сфера съответствова на нравственнѣтъ, дѣтинската благодарностъ и покорностъ къмъ родителнѣтъ, принадлежности на първый періодъ, ся прѣобрѣщатъ тукъ въ признателностъ и уваженіе. Ако желаете да ся облагородява младыйтъ нравъ, то поддържавайте въ него тия чувства. Не стига само една привязанностъ къмъ домашнѣтъ: който ся готви за общественъ животъ, трѣба да ся научи да уважава по старитъ отъ себе си. Домнѣтъ привички на дѣтето, получаватъ въ тоя възраст по голѣмѣхъ силѣхъ и нерѣдко преиннуватъ въ своеволие, непослушаніе и дързостъ. Стъ тѣмъ на когото волята още не е освободена отъ чувственностѣтъ, не може да ся изисква или очаква възвишени добродѣтели, като: великодушіе, щедростъ, и друг. но трѣба поне да ся възбужда въ тоя възраст чувство на общественнѣ обязанности. Не трѣба да хранимъ душѣтъ само съ единъ пріятенъ впечатлѣніе, но да ѣ възбуждамы и къмъ пожертвования. Това, което отъ начало е само външная обязанностъ, открыва полека-лека нравственното чувство и ся обрѣща въ вътрѣшнѣхъ потребности. Завистливото чувство на дѣтето може да порасте въ отрочеството до корыстолюбіе, а за това трѣба тукъ да ся развива чувството на справедливостѣтъ. Рано, твърде рано може да ся възбуди готовностъ къмъ услуги, праводушіе и честностъ; въ тоя възраст дѣтинската благоговѣителностъ ся прѣвръща въ попеченіе за благополучіето на ближнѣтъ. Да ся възбуждатъ тия чувстваванія — длъжностъ на домашното и общественно въспитаніе. —

Религіозното чувство на отрока е толкова пѣжно, что-то е трудно да ся уварди отъ хладностѣтъ на умственното образование. Ако въ дѣтето ся е съставило вече понятие за Всевишняго, то въ отроческиятъ възраст е необходимо да ся раскрые страхъ Божій — начало на премъдростѣтъ. Но не дѣйте упражнява умътъ въ религіознѣхъ предмѣты съ напѣненіе да ги упростите за разума: което проумѣва легко, разумътъ прѣстава да го почита безусловно. Тукъ трѣба да ся предствѣи тоя образецъ, на когото видимыйтъ животъ ся заключава въ невидимо сѣщество: тоя образецъ е нашійтъ Спасителъ.

Нравствено-чистийтъ Му животъ, поученията, страданията, смъртта и възкресеніето Му трѣбва да се напечататъ въ сърцето на отрока. Тоя образъ, веднажъ напечатанъ въ него, нѣма да се изгладн въ сичкийтъ му животъ. Заежю съ него се излага и православното учение на вѣржѣхъ, вѣнецътъ на умствениното възпитаніе. Въ пѣжний-тъ възрастъ учението на вѣржѣхъ не може да бѣде предметъ за учение пазистусть. Благочестивото чувство на дѣцата се подава, щомъ божественото стане несюсещъ трудъ и щомъ хване да се вдѣхва съ запаливаніе това, косто чрѣбва да е священно за челоуѣка.

(Сѣдѣва)

ЖИТОНЪ и ФЕДОНЪ

или

БОГАТЫЙ-ТЪ и СИРОМАХЪ-ТЪ

—о—

Лицето на Житона е пѣлно и прѣсноцѣтно, страннѣтъ му угоены, окогто отворено, бестрашно, рамената широки, ходѣтъ свободенъ, дързновенъ: той говори съ самоувѣренность, кара опогова който приказва съ него да повтаря думѣтъ си и дава твърдѣ слабо вниманіе на думѣтъ му: изважда еднѣ голѣмѣхъ крѣпѣж и се секин колкото може силно; храчи много на далечъ, и кѣхъ колкото го гласъ държи; снѣ пощѣ, снѣ денѣ, и твърдѣ дълбоко; хърка прѣдъ обществото; было на трапезжѣхъ было на расхоедъ, той захваща новече мѣгто отъ всѣхъ другыгто; кога се расхожда съ равнытъ си се той се намира въ срѣдѣхъ; той се сира и тѣхъ се сирагѣхъ; той продължава да върви и тѣхъ продължаватъ да вървятъ; вси-кѣхъ глѣдатъ нето какъво прави да се съобразизатъ съ стѣжкѣхъ му; той прѣсича и поправява снѣхъ който имѣтъ думѣхъ; него не прѣсичатъ въ думѣхъ му, слушатъ го колкото вѣрѣхъ и да говори и сѣхъ на неговото мѣнѣне; вси-кѣхъ вѣрватъ на новныгѣхъ който имѣтъ брашолови. Ако сѣдне, вый го виждате да се истегне въ единъ столъ, да крѣтоса кракъ връзъ кракъ, да свѣси вѣждѣхъ, да нахлуши шапкѣхъ на очѣхъ си за да не вижда никого, или да имѣхъ вдигне носѣхъ на горѣхъ и да откѣре челогто си отъ горѣхъ.

достъ и отъ смѣлость. Той е веселъ, смѣхливъ, петърпеливъ, подкачливъ, политикъ, мълчаливъ върху общитѣ работи на врѣмато; мысли себе си за остроуменъ и за чловѣкъ съ талантъ; — Той е богатъ.

Очитъ на Федона сж потянали въ главѣтъ, цвѣтитъ на лицето му е попаренъ, тѣлото му сухо и лицето му мръняво: той спи малко и сънътъ му е твърдъ легкъ; той е отвлеченъ, захласнатъ и, съ толкова умъ, прилича на глунецъ: забравя и онова що знае и да говори за нѣща които му сж познати, и ако по нѣкога говори, той си неспоборъква и свърши много злѣ разказа си; негова-та дума не ся чюе и неможе да докара веселие и смѣхъ; той ржкопльщи и ся усмихва на оногова коего казувать другитѣ, е на тѣхното мнѣние, тити, припка за да имъ направи дрѣбни услуги: той е устъпчивъ, ласкателъ, услужливъ; не казува работитѣ си и по нѣкога поизлъгва; той е суевѣренъ, тѣсно свѣстенъ, боязливъ; върви полегичка и лекичко, като че ли ся бой да не смачкъ землѣтъ; върви съ наведени очи и не смѣе да ги вдигни върху оныя които заминувать. Той нѣкога не е въ чселото на оныя които сж ся събрали на коледо да ся разговарять; а ся намира задъ оногова който говори, слуша крадишкомъ споващо ся разказва и ся оттеглява, ако го погледнѣтъ. Той не занижава никое мѣсто, не захваща никое сѣдалище; върви съ свѣиты рамена, съ похлупенъ шиякъ за да ся яшо не глѣда; пригва ся, увива ся въ дрѣхѣтъ си; нѣма ни единъ пѣтъ толкова запущенъ и толкова множество пѣленъ, гдѣто да не намѣри той срѣдство да прѣмине безъ за трудненіе и да ся измъкне безъ да го нѣкой съзрѣ. Ако го помолѣтъ да сѣдне, той едвамъ сѣла на края на едно столче, изговаря нязко и произносѣ злѣ: свободенъ върху общитѣ работи, незадоволенъ отъ своя вѣкъ, злѣ расположенъ къмъ министрытъ и къмъ министерството, той си отвара устата само за да отговаря: кашли и ся секни много полегка, плее почти върху себе си, и чака да остане самичкъ за да кихне, или, ако му ся случи, то той го прави безъ да го чюѣтъ присѣтствующитѣ никой го не поздравява и не му прави комплименты; — той е спромахъ. (Прѣводъ отъ французски изъ «характеритѣ на ла Бруйера»).

СЛѢПЕЦЪ И РАЗСЛАБЕНЪ.

(Басня изъ Флоріана.)

Да си помагамы —

И на бѣдытъ ни тварить ще е по-малко ;

Да не оставами

Брата си въ скърбны дни :

Стореното добро нему е скщій глѣзъ,

Намъ пѣкъ усада въ горчевинахъ.

Конфуздій тѣй учи; нека го слушами

Да са ползувамы. —

Нейдъ си въ Азіи,

Татакъ по Индія,

Двама злочесты живѣли :

Слѣпъ былъ единътъ, а другій — разслабенъ.

(Мжченъ е тозъ животъ бѣденъ, безславенъ.)

Чудне ли' тѣй да сж тѣ прѣжелели,

На такъвъ ми ти редъ,

Себе си, този свѣтъ !

«Дѣ е смъртъта да ны земне ?»

Выкатъ тѣ день и нощъ

И пакъ оставатъ да зебне —

Слабыя пакъ безъ мощъ

Слѣпыя се тѣй слѣпъ ;

Едвамъ намиратъ хлѣбъ.

Тѣй да са случи единъ день

(Отъ Бога той былъ назначенъ),

Слѣпыйтъ, воденъ отъ милыя си другаръ —

Патеричката, — всирѣ са кат' отъ ударъ

Въ пѣтя, дѣто былъ горкый разслабенъ

Сложенъ на одъръ гнилъ и сламенъ.

Никой не сж тѣй чувствителны,

Какъто между си злочестытъ,

Тѣ сж наестина и съжалителны ;

Тѣхнытъ нужды незнаѣтъ честитытъ.

Сжщо тѣй слѣпчо нашъ

Съ паралитика: дваждъ

Тѣ съ са срѣщали
 И са прѣгъривали.
 « — Какъто азъ, тѣй и ты,
 Казва му вървѣйтъ,
 Иمامы си бѣды;
 Но ако са сдружимъ
 И са добръ държимъ, 3
 Азъ и ты, горкѣйтъ,
 Веч' смя избавени,
 Въ щастіе управени.»
 « — Зна'тъ ли ты, брате мой,
 Отгозари му той,

Че съмъ азъ безъ погы

Какъто ты безъ очи —

Двамата

Въ ямата:

Що е намъ туй братство?

Суетно богатство!.....»

« — Но добръ, ты мой братъ,
 Казва му онзи пакъ,
 Двама пий имамы
 Съ що да са служимы;
 Азъ съсъ ногытъ си
 Ще вървѣмъ и за тебъ,
 Ты съсъ очитъ си
 Гледа-щесъ зарадъ менъ.
 Тѣй, увѣренъ бѣди,
 Свършватъ са тѣзъ бѣды:
 Хайде на добръ часъ!»

Т. III.

КЪМЪ ЖЕНАТА.

(Подражаніе)

Брилянтъ си ты въ вѣнца твореній!
 Любовь и все сама си ты;
 Твоитъ дни — едни степенни
 На грѣхытъ и радости.
 Ощ' ДВТЕ — піснь свято чувство!
 На майкынытъ си гърды; отъ тебъ
 Въ дълбоко, нѣжно то искусство

Облѣчено е съ ласки впродѣ.....
 Ей та МОМА прѣкрасна, млада,
 И може въ друга вѣч' любовь
 Сърцето иска си отрада —
 За тебе туй животъ е новъ.
 Тайнъ вѣсторгъ и тайно плачень;
 Отъ страшнѣи пламъкъ въ гърды,
 Сега саминка мълкомъ скачень
 И си хортувашъ: «Потърни!»
 Сега СУПРУГА са наричашъ,
 Възведена на този чинъ,
 Открито въ черква са обричашъ
 Любовь и вѣрность на единъ.....
 Обычашъ вече, несвѣтлинъ са
 Прѣдъ майка, братъ и сестры,
 Чрѣзъ прѣстенъ о мъжа държишъ са
 И той отъ тебъ са не дѣли.

Да го поконшъ, можешъ ты
 И да го безпоконшъ,
 И сичкитъ му радости
 Ты трѣба да удвоишъ,
 А скърбы, желбы и тѣги
 Съсъ него ще разделяшъ:
 Тогазъ небой са отъ врагы —
 Победа ты одържашъ.

Сега и МАЙКА вече ставашъ:
 Цѣлъ свѣтъ твой е въ дѣтето ти,
 Животъ отъ твоя му ты давашъ —
 Любовь напрѣдъ лицето ти.
 И тѣзъ любовь, тѣй въплотена,
 На твой гърды почива ти
 Сега, катъ въ небо безпрѣдѣлно,
 И тя е радостта твоя.
 На нейный гласъ са вслушвашъ право
 И срѣдъ-нощъ са притичашъ ты
 Да я подѣмешъ скоро-скоро
 Къмъ твой питателны гърды.
 И въ тези часъ, кога почива
 Свѣтътъ и сичко на свѣта,
 Неспѣтъ, подрѣмнѣтъ с. м. д.

Ты, и полнощната звезда!
 И азъ, рожденный за влеченья,
 За общъ животъ и зарадъ мой,
 Венецъ тозъ отъ благословенья
 Тебъ прѣдавамъ съсь поклонъ.

Февруарія 1872. Т. Шишковъ.

НАВОДНЕНИЕТО НА МАРИЦА.

На Западъ задъ гори едвამъ сѣнце увисва,
 И плънѣтъ мѣсецъ земята вече здрависва
 Намусецъ и жестокъ.
 На вредъ е тишина; все мрѣтво и все нѣмо;
 И вече на лѣгло и мало и голѣмо

Заспало въ сѣнь дълбокъ.

Но ты защо не спишь, о Марице любезна,
 Спокойно и безъ шумъ тамъ гдѣ рѣка небесна

Ти назначи лѣгло!

Защо като зѣма ехидна негодувашъ? —
 Испяла си языкъ — утровна няна блуващъ:

Прѣдсказващъ ти намъ зѣло

Въимитъ ти защо се бѣятъ тѣй гнѣвливо
 И вѣнъ отъ брѣжища изливатъ тѣ шумливо

Да затриватъ народъ?

Или ти се додѣ да глѣдашь въ свѣтъ ничтожни,
 Човѣци конъ съ клевети ставатъ заможни

Отъ чуждъ невиненъ потъ?

Ил' пакъ ты страмъ о нѣкогашъ ти знаменитя
 Сега да си робиня, безъ п' една защита,

На Одринскый деспотъ?

За туй ли драга ти желашъ далѣ *) да счупишь;
 И златна свобода духовна да искупишь

Черъзъ неговый животъ?

Но я виждѣ! — писъкъ и плачь зехъ да се чуять;
 И селски дучета захвацахъ да уятъ:

Хаберъ че емы въ бѣда.

*) Далѣ е Турецка рѣкъ и значи: верига за ший.

Каква пзмѣна : вси мѣста въвъ вода плувать ;
Отчайны выкобе до Бога се дочувать :

На бѣгъ ! дошла вода

Но вече кѣсно е : ты всякото навъясил ;
Къщата порути ; сеидбы на сирѣнаши
Погълна твой тѣрбухъ.

—

Ужасенъ изгледъ : таиъ баща остана бесчеднѣ
Стрѣха му е покрѣвъ — окаява дин си бѣднѣ,

Придава Богу духъ ;

А тукъ орачъ смутенъ отъ волята рѣшенна
Придава сѣ безъ да ще на тазъ сѣмѣа издѣнна,

И дѣвѣны сѣмѣи трѣй ;

Дѣвойка красна пакъ косми сѣ рѣжѣ си скуби :
Че пѣмѣа да пожитъ ни класъ сѣсъ свое любви,

Сѣсъ друшкы, сѣсъ сестры.

Всѣду ахъ пуста и въвъ вода все чинка :

Уголенѣ стени ; по пѣтица сѣ плачъ припка

Народа голъ и бесъ.

Кой жена изгубилъ, кой рожба имъ добытъкъ

А пѣкой сѣ лакомство пакъ глѣдѣтъ придобитѣкъ

Въ едно врѣме такесъ.

Уви ! Перонъ бы се расслакалъ грѣмогласно

Ако бѣ той видѣлъ туй зрѣлище ужасно —

Тозъ побѣсенълъ потокъ.

Но смъртникътъ какво, какво да стери можѣ

Кога на тозъ свѣтъ все е отъ Промыслѣ Божѣ

И него за урокъ.

Мустафа-паша,

1871 Ноемврѣй.

Сталко П. А. Разбѣликовъ

